

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1927.

Första kammaren.

Nr 14.

Lördagen den 12 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den av herr *Nilsson, Johan*, i *Mal-mö*, väckta motionen, nr 218, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till riksräkenskapsverket och dess verksamhet under budgetåret 1927—1928.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bevillningsutskottets betänkande nr 23.

Vid föredragning av bevillningsutskottets memorial nr 24, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utskottets betänkande i anledning av väckt motion om tull å förädlade träd av äpple, päron, plommon och körsbär, godkändes den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran första lagutskottets utlåtanden nr 20—22.

Herr **talmannen** yttrade: Efter samråd med talmannen i andra kammaren och talmanskonferensen får jag med avseende å riksdagsarbetet vid påsktiden meddela kammaren, att sista arbetsplenium före påsk blir onsdagen den 6 april eller, om så erfordras, torsdagen den 7 april. Sedermera komma endast bordläggningssplena att hållas, så vida icke något särskilt inträffar, som påkallar en annan anordning. Torsdagen den 21 — som vanligt klockan 2 e. m. — sammanträder riksdagen åter, därvid gemensamma voteringar komma att företagas.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 11, i anledning av väckt motion om lagstiftningsåtgärder för beredande av ökad möjlighet att tillvarata det i de allmänna flottlederna sjunkna virket.

I en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 149, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Luterkort* hemställt, att riksdagen ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa utredning, huruvida och på vad sätt det genom lagstiftning kunde möjliggöras att i större omfattning än hittills tillvarata det i de allmänna flottlederna sjunkna virket, samt därefter för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

*Om till-
varatagande
av i allmänna
f flottleder
sjunket virke.*

Om till-
varatagande
av i allmänna
flottleder
sjunket virke.
(Forts.)

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen med anledning av förevarande motion ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa av riksdagen redan tidigare påkallad utredning, huruvida och på vad sätt det genom lagstiftning eller andra åtgärder kunde möjliggöras att i större omfattning än hittills tillvarataga det i de allmänna flottlederna sjunkna virket, samt därefter för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Reservation hade anmälts av greve *Spens*, som dock ej antytt sin mening.

Greve **Spens**: Herr greve och talman! Vid utskottsutlåtandet har jag fogat en blank reservation. Skälet därtill är, att jag anser, att någon skrivelse i ämnet icke bort av utskottet föreslås. Riksdagen har förut, år 1919, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhållit, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning, huruvida och på vad sätt det genom lagstiftning eller andra åtgärder kunde möjliggöras att i större omfattning än hittills tillvarataga det i de allmänna flottlederna sjunkna virket, samt att därefter för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda. Riksdagen begärde således 1919 alldeles samma utredning, som motionären nu anhåller om och utskottet föreslår.

I anledning av skrivelsen 1919 uppdrog Kungl. Maj:t 1920 åt en sakkunnig, vilken är medlem av den nu sittande regeringen, att verkställa en förberedande undersökning av frågan. Sedan denna undersökning pågått ett par år, förordnade Kungl. Maj:t, att utredningsarbetet skulle vila från och med den 1 januari 1923 och därefter ej utan Kungl. Maj:ts medgivande ånyo upptagas. Denna utredning avbröts liksom flera andra huvudsakligen av finansiella skäl. Då en utredning på sådant sätt avbrutits, anser jag för min del, att riksdagen ej bör begära dess återupptagande, utan att det föreligger alldeles särskilda skäl, men sådana skäl ha varken av motionären — motionären är herr Luterkort — eller utskottet förebragts.

Att denna fråga skulle vara aktuell, torde väl knappast någon vilja påstå. Jag håller även före, att om åtgärder i ärendet skulle anses böra vidtagas, skulle nog den nu sittande regeringen, där den nämnde sakkunnige, som förut haft utredningen om hand, är medlem, komma att upptaga ärendet.

Jag tror även för min del, att det möter ganska stora svårigheter att få tillstånd en lämplig lagstiftning i detta ärende. Det är nämligen osäkert, om upptagningen av det sjunkna virket skulle komma att löna sig. Om det vore en riktigt lönande sak, skulle säkerligen flottningföreningarna själva ha vidtagit åtgärder för virkets upptagande. Om enskilda skulle tillerkännas rätt att verkställa sådan upptagning, skulle det bli svårt och dyrbart att kontrollera, att icke flytande flottningsgods komme att medtagas vid upptagningen. Enskilda borde åtminstone icke få upptaga virke, medan flottningen pågår, således ej under flottningstiden, och ägare till märkt virke borde ju alltid ha rätt att mot ersättning för kostnaden för upptagningen få återtaga sitt virke.

Utskottet säger, att den avbrutna utredningen rörande förevarande spörsmål skulle kunna återupptagas »utan att större kostnader orsakas det allmänna». Emellertid säger utskottet strax därefter, att utskottet anser, att frågan även bör undersökas med avseende på »den ekonomiska och tekniska möjligheten att genom lämpliga anordningar i större utsträckning tillvarataga ifrågavarande virke». På det sättet komme nog utredningen icke att bli så billig.

Då varken motionären, herr Luterkort, eller utskottet för återupptagningen av detta vilande ärende åberopat något annat skäl än det, att utredningen några år vilat, synes det mig, att riksdagen ej bör nu påfordra, att utredningen ånyo upptagas. Vi ha för närvarande tillräckligt många kommittéer och sakkunnig-

utredningar ändå, och de finansiella skälen torde väl fortfarande mana till sparsamhet i sådant hänseende.

Jag hemställer därför, herr greve och talman, om avslag på utskottets förslag.

*Om till-
varatagande
av i allmänna
flotleder
sjunket virke.*

(Forts.)

Herr Westman: Herr talman, mina herrar! 1919 års riksdag har i skrivelse till Kungl. Maj:t framhållit denna frågas betydelse, icke minst ur nationalekonomisk synpunkt, och det har under de överläggningar, som ägt rum inom utskottet, icke framförts något skäl, som kunde föranleda utskottet att frånga den uppfattning, riksdagen 1919 uttalade.

Det är sant, att den utredning, som igångsattes med anledning av riksdagens begäran, inställdes, men detta skedde på grund av de krav, som då gjordes gällande från många håll, att man skulle inskränka den alltför vidlyftiga utredningsapparatur, som då fungerade. Inställelsen av utredningen berodde således icke på sakliga utan på administrativa skäl. Man får naturligtvis i denna inställelse ej inlägga den innebörden, att därigenom skulle sagts, att frågan för all framtid skulle lämnas åsido. Det är givet, att en hel del av de utredningar, som inställdes vid det tillfälle, då den stora kommittéslakten ägde rum, kunna komma att upptagas, i den mån de sakliga skäl, som föranledde dessa utredningars igångsättande, alltjämt göra sig gällande.

I fråga om den utredning, utskottet nu föreslår till återupptagning, förhåller det sig så, att den fråga, varom vi nu tala, är av tämligen begränsad räckvidd. Utredningen kan därför ej bli särskilt dyrbar för det allmänna, helst som ju möjlighet, på sätt den föregående ärade talaren anmärkte, finnes för regeringen att mycket bekvämt tillgodogöra sig det förarbete, som är utfört i det föreliggande ärendet.

Greve Spens uttalade vissa farhågor för, att en blivande lagstiftning i denna fråga skulle komma att föranleda rättstvister mellan dem som äga virket och utomstående. Jag ber att få framhålla, att utskottet i sina direktiv för den föreslagna utredningen beaktat denna synpunkt och speciellt framhållit, att den blivande lagstiftningen skulle bli så lagd, att den farhåga, som greve Spens uttalade, komme att bli förebyggd.

Det är bekant och från åtskilliga olika håll vitsordat, att denna fråga i hög grad intresserar Ortsbefolkningen i Norrland. Även häri finner jag ett skäl att tillmötesgå det krav, som framförts i motionen.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr von Sydow: Herr greve och talman, mina herrar! Jag var ej närvarande i andra lagutskottet, när detta utlåtande justerades, enär jag då hade ledighet från riksdagsgöromålen, men hade jag det varit, skulle jag i likhet med greve Spens ha anmält reservation. Jag har nämligen i stort sett samma uppfattning som greve Spens.

Det är ju riktigt, som utskottets ärade ordförande anförde, att i denna fråga för några år sedan förordnats en sakkunnigutredning, och att Kungl. Maj:t sedermera av sparsamhetsskäl inhiberat denna utredning jämte många andra. Det betyder naturligtvis ej, att för tid och evighet varje utredning om sådana saker är avslutad, men det synes mig, att skall man återupptaga en dylik utredning, skall ett av två skäl föreligga: antingen att det tillkommit fullständigt nya omständigheter, som påkalla ett upptagande av saken, eller att de besparingssynpunkter, som föranlett Kungl. Maj:ts förra beslut, icke vidare äga tillämpning. Intetdera är här fallet, ty, så vitt jag vet, äro vi lika angelägna att spara nu som 1922, och i fråga om själva saken föreligger den fullkomligt oförändrad så, som den förelåg 1919 och 1922. Det har ej tillkommit något

*Om till-
varatagande
av i allmänna
flottleder
sjunket virke.*
(Forts.)

nytt. Jag kan således ej se, att det föreligger någon anledning att återupptaga denna utredning.

Jag ber också få säga, att sedan ärendet var före i andra lagutskottet 1919, har jag fått en i viss mån ändrad uppfattning av frågan därigenom, att jag sökt sätta mig in i, hur saken ligger. Jag är för min del övertygad om, att en sådan utredning, som här ifrågasättes, därest den avser att få någon förbättrad teknisk anordning för virkets upptagande, för närvarande är lönlös. Denna sak har varit föremål för mycket intresse och många undersökningar av flottningföreningarna, och skulle det varit möjligt att på ett ekonomiskt sätt taga upp sjunkvirke, skulle dessa flottningföreningar i sitt eget, i bolagens och delägarnas intresse ha tillsett detta. Jag vill också säga, att enligt nu avgivna betänkande skulle undersökningen få en i viss mån annan omfattning än förut, ty nu skulle man också undersöka, om icke några andra kunde få taga upp virke än de flottande. Men de flottande äro virkets ägare. Virket är stämpelat med flottningbolagens märken, och jag kan ej förstå, att den omständigheten, att virket har legat viss tid i flottleden, skulle beröva de rätta ägarna deras rätt. Med denna synpunkt kan jag icke heller vara med om förslaget.

Jag ber därför herr greve och talman, att få yrka avslag å motionen och utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Den föregående talaren anmärkte mycket riktigt, att inga förändrade förhållanden inträtt. Det sjunkna virket ligger nämligen där i djupen fortfarande, och det är i detta förhållande, som motionären önskar rättelse. Vidare framhöll herr von Sydow, att detta virke tillhörde dem, som hade sin stämpel på detsamma, och att det fortfarande var deras egendom. Jag vill fästa uppmärksamheten på, att ägare av avverkat timmer har rättighet att flotta timret, men icke rättighet att magasinera det på botten av andras vattenområde. Det finns ingen lag på det.

Jag har egentligen begärt ordet för en erinran om, att den rättsliga sidan av frågan är, såsom 1919 års lagutskott framhöll, den första grunden, på vilken vidare åtgärder, även ekonomiska, skola kunna byggas. Man måste ha klart för sig — finnarna och norrmännen ha redan lagstiftat —, att tiden verkligen är inne för det på detta område efterblivna Sverige att få någon rätsida på saken. Det är så mycket angelägnare, som detta utgör en fara för befolkningen utefter stränderna där uppe. Nu gå domstolarna i allmänhet efter den uppfattningen, att — såsom herr von Sydow även sade — flottningföreningarnas tilltag att magasinera sitt virke under årtionden på andras botten icke förändrar något i äganderätten. Men det förstår ej befolkningen, utan den tager upp sjunkvirke än här och än där i tro, att det är s. k. övergivet virke, vilket det ju också i själva verket är, då ägaren ej låter sig avhöras. Då tager man sig i alla fall före att mot en så naturlig folkmening och utan att folket förstår något av lagens stränghet fälla vederbörande till ansvar! Det har till och med inträffat det uppseendeväckande, att, ehuru underretten var tämligen mild, hovrätten dömt en tjänsteman i Sollefteå till straffarbete och avsättning, för att han upptagit sådant sjunkvirke. Det är oerhört, och ett sådant rättstillstånd bör ej få fort fara. Jag får verkligen säga, att man måste fråga sig, hur domstolarna över huvud kunna i dessa mål döma strandbefolkningen för snatteri och stöld. Om en bonde rår om sin mark och botten i vattendraget ända till där kungsådra eller flottled vidtager och en annan person låter sitt virke sjunka på hans botten, skulle han icke ha rätt att taga bort det från denna botten? På samma sätt om det sjunker i kungsådra eller allmän flottled? Det är ingen reson, att flottningföreningarna skola få magasinera sitt virke under årtionden på andras botten. Det är det, som herr Sydow tycker är lämpligt och som domstolarna döma befolkningen för.

Jag skall be att också få fästa uppmärksamheten på, att detta rör fisket i högsta grad. Det är en allmänt överklagad sak, att detta sjunkvirke ruinerar fisket. Det störst lekplatserna för fisken och hindrar tillväxten av den näring, av vilken fisken lever. Här är således både ett strandägarintresse och ett allmänt nationalekonomiskt intresse att bryta denna formalism och orätt-rådighet, som ligger i det yrkande, som efter min uppfattning framställts av greve Spens och herr von Sydow, vilket betyder ett erkännande av flottnings-föreningarnas makt att fortfarande anses som ensamma ägare till detta virke. Ingen annan får röra det, utan de äro ensamma målsägare. Det är också någ- got, som befolkningen ej förstår, och då bör man hjälpa befolkningen att icke råka ut för lagens i detta fall orörtrådiga paragrafer.

*Om till-
varatagande
av i allmänna
flottleder
sjunket virke.
(Forts.)*

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Westman: Jag nödgas besvara kammaren med ännu ett anförande med anledning av vissa uppgifter, som lämnades av den siste ärade talaren rör- rande ett mål, som handlagts i hovrätten. Jag förmodar, att den ärade talaren i sin framställning endast byggde på tidningsnotiser. Dessa tidningsnotiser äro beträffande detta mål vilseledande. I utskottet togo vi upp akterna i må- let för att skaffa oss en uppfattning om rättspraxis i det ärende, varom motio- nen handlade. Det visade sig då för det första, att i det av den ärade talaren nämnda tillgreppet ingick även annat virke än sjunkvirke, och för det andra, att skiljaktigheten mellan underrättens och hovrättens dom berodde på olika uppfattning, om flera tillgrepp utgjorde ett brott. Således kan detta rättsfall icke åberopas på det sätt, den siste ärade talaren gjorde.

Jag tillåter mig gentemot utskottets ärade vice ordförande påpeka, att jag ej kan dela hans uppfattning, då han säger, att den utredning, som utskottet nu förordar, skulle i visst avseende bli vidsträcktare än den, som förordades 1919. Om man läser andra lagutskottets utlåtande 1919, såsom det återgivits i betänkandet, finner man nämligen, att även där talas om »en utväg, varige- nom även åt andra än flottningsföreningar under närmare angivna villkor be- redtes tillfälle att upptaga sjunkvirke, kunde möjligen medföra större resultat av upptagningarna».

Alltså i den punkt, som den ärade talaren berörde, föreligger icke någon skillnad mellan de direktiv, som meddelades 1919 och de av utskottet nu före- slagna.

Herr Frändén: Herr greve och talman! Jag har ej haft tillfälle att del- taga i detta ärendes avgörande i utskottet, men om jag hade deltagit, skulle jag helt säkert ställt mig på utskottets ståndpunkt. Jag förstår icke, varför en del så ensidigt skola motsätta sig en så riktig synpunkt, som att man bör taga upp virke, som ligger på sjöbottnen och som i första hand är till mycket stort men för fisket och för det andra innebär en mycket stor förlust för dem, som rå om virket, och men för dem, som skola fram i dessa farvatten.

Herr von Sydow säger, att det icke tillkommit några nya omständigheter, sedan denna fråga var före förra gången. Men det är ett gammalt önskemål, som står kvar, fastän de flottande satt sig däremot. Jag kan ej förstå vad det tjänar till att förhindra en så verkligt nyttig åtgärd som den nu ifrågasatta.

Jag hoppas, att jag icke väcker misstro, därför att jag kommer i sällskap med herrar Luterkort och Lindhagen. Men det kan ej hjälpas. Vem som än har rätt måste man väl ge rätt.

Här befaras det, att man kommer att tillägna sig andras virke, men den blivande bestämmelsen rörande upptagande av virke lär väl bli så pass tyd- lig, att man ej behöver riskera, att de, som få tillstånd att taga upp virke från sjöbottnen, skola tillägna sig annans egendom utan vederlag. Jag må nu

Om till-
varatagande
av i allmänna
flottdeder
sjunket virke.

säga, att jag finner denna fråga vara fullkomligt riktigt framställd, och det gäller här för övrigt ett gammalt önskemål.

Jag ber därför, herr talman, att på det livligaste få yrka bifall till utskottets förslag.

(Forts.)

Med herr Frändén förenade sig herrar *Tjällgren, Pers och Asplund*.

Herr Lindhagen: Det var vänligt av den siste ärade talaren att säga, att han hoppades icke bli missförstådd, därför att han befann sig i mitt sällskap. Jag kan tala om för den siste ärade talaren, att när ett par av de jordsakkunniga voro uppe i Stugun i Jämtland under herr Frändéns ciceronskap, så misstrodde arrendatorerna de jordsakkunniga, därför att herr Frändén var med dem. Så olika kan det ställa sig, herr Frändén, med misstron här i världen!

Emellertid är jag glad över att herr Frändén påpekat, vilken betydelse denna fråga om sjunkvirket i de norrländska älvarna har för fisket. Här i detta land har man under årtionde efter årtionde låtit detta sjunkvirke förintä fisket. Det står icke någonting om fisket i detta utskottsutlåtande och ändå är det en av huvudsakerna.

Jag skulle vilja få till protokollet antecknat, att det borde tillåtas alla strandägare att utanför sin strand få upptaga sjunket virke och tillgodogöra sig detsamma. På det sättet skulle, genom att en mängd frivilliga krafter komme i rörelse, en upprensning av älvarna kanske kunna ske utan några stora statliga föranstaltanden med drvga kostnader. Då även greve Spens säger sig vilja undvika nya kostnader, är det väl lämpligt — i enlighet med befolkningens uppfattning, att det här är fråga om övergivet virke, så snart flottningen passerat och virket sjunkit — att denna sunda uppfattning blir upphöjd till lag och att därigenom detta virke kommer till användning ävensom att fisket får en möjlighet till renässans uppe i de norrländska älvarna och åarna.

Herr Enhörning: Herr greve och talman, mina herrar! Jag kan inte annat än instämma i greve Spens' och herr von Sydows yttranden. Jag vill dessutom tillägga, att särskilt vid efterflottningen hava flottningföreningarna börjat upptaga det sjunkande virket, d. v. s. det virke, som visar sig vara i sjunkande tillstånd. Detta drages upp på stränderna och får där bliva liggande till nästa år. Detta virke märkes i en del älvar med en viss färg för att man, när det under följande år åter utsläppes i älvarna, skall kunna se, att det varit s. k. sjunkvirke eller timmer, som har benägenhet att sjunka, och för att man skall kunna vid timrets framkomst till sorteringsverken så mycket hastigare taga reda på detsamma.

Man gör sig nog den föreställningen, att det är kolossalt mycket timmer, som på detta sätt sjunker, och det har i motionen talats om, att detta sjunkvirke representerar ett värde av 100 miljoner kronor. Det kan jag icke förstå, med min erfarenhet om de många ekonomiskt misslyckade försök, som gjorts att upptaga sjunket virke, t. ex. vid bommarna vid sågverken. Där har det legat fullt med timmer hela året och där skulle givetvis de stockar, som haft benägenhet att sjunka, ha sjunkit. Det har ofta under min tid hänt, att jag fått besök av personer, som demonstrerat olika apparater för upptagande av detta virke och som begärt tillstånd att inom visst område få upptaga sjunkvirke. Sådant tillstånd har också lämnats dem, men de ha snart övergivit detta arbete, eftersom de funnit det helt och hållet lönlöst.

Svenska flottningsscheffsföreningen, som i dagarna firat sitt 25-årsjubileum, hade för några år sedan ett sammanträde i Sundsvall och vid det tillfället demonstrerades olika apparater för upptagande av sjunkvirke. Alla, som voro med i det distriktet, foro också ut för att beundra detta, men det blev icke nå-

gon beundran, ty försöken misslyckades helt och hållet och man fick endast upp några få stockar, ehuru försöken gjordes vid en besparingsbom utanför Ljungan, varest virket ligger i vattnet under hela sommaren och där man för den skull haft anledning antaga, att en hel del sjunkvirke skulle vara till finnandes.

*Om till-
varatagande
av i allmänna
flodleder
sjunket virke.
(Forts.)*

När det nu är så, att flottningsföreningarna börjat taga upp detta sjunkvirke och draga upp det på stränderna för att låta det torka till nästa år, finns det överhuvud taget icke någon stor anledning att nu yrka på detta skrivelseförslag. Man har kommit underfund med, att det timmer, som har benägenhet för att sjunka, icke uppgår till så stora kvantiteter, som folk inbillar sig, att det rör sig om.

Detta virke har givetvis även ett mycket litet ekonomiskt värde. Det består av s. k. ytved, som drager åt sig vatten, vilket gör att stocken får benägenhet att sjunka.

Under sådana förhållanden synes det mig bliva mycket, mycket svårt att utfinna ett lämpligt medel för att kunna tillåta utomstående att upptaga sjunket virke. Riksdagen avlät år 1919 en skrivelse, och det uppdrogs med anledning därav åt en sakkunnig, en person, som för övrigt nu sitter i regeringen, att utreda frågan. För den händelse denne sakkunnige finner, att det lönar mödan, om jag så får säga, att vidtaga ytterligare åtgärder i och för upptagande av sjunket virke, är jag övertygad om, att han utan vidare anmaning efter detta motionerande och efter denna debatt kommer att vidtaga de åtgärder, som äro nödvändiga.

På grund härav kan jag, herr greve och talman, icke annat än hemställa om avslag å utskottets förslag och bifall till det av greve Spens gjorda yrkandet.

Herr Berglund: Jag kan å ena sidan instämma med den föregående talaren däri, att det värde på detta sjunktimmer, som i motionen anföres, måste vara i hög grad överdrivet, men, å andra sidan, finns det starka skäl, som tala för ett bifall till utskottets hemställan i detta fall.

Den föregående ärade talaren yttrade något om, att man vid sorteringsställena och vid sågverken försökt taga upp det sjunkna virket, varvid det visat sig att det icke är så stort antal stockar som sjunker. Naturligtvis kommer icke det timmer som sjunker på dessa ställen att ligga så länge, ty vanligen transporteras det bort undan för undan, och om det har benägenhet att sjunka, så har det nog sjunkit redan innan det hunnit så långt, ty sådant timmer sjunker relativt fort, sedan det kommit ned i vatten. Det finns för den skull icke så mycket timmer att plocka upp vid sorteringsställena och det timret kan för övrigt icke bärgas av någon annan än den person, som fått rättighet att taga upp timmer vid sorteringsbommar, och det är endast ägaren, som kan lämna tillstånd därtill. En mängd timmer sjunker emellertid på andra ställen i vattendragen, och det sjunker då efter någon tid ned i gyttjan och överslammats. Det är nog icke så många av flottningsföreningarna, som äro hågade att gräva i botten och taga upp dylikt timmer. Även om de skulle göra det, ha de icke så lätt att utnyttja det upptagna timret, som befolkningen på trakten har, emedan det är svårt att transportera detsamma, även om det legat på torkning en tid. Det drar nämligen då åter till sig vatten ganska snart och sjunker igen, om det släppes ned i vatten, efter några få dagar.

Man har nu här icke ifrågasatt annat, än att man skall företaga en utredning. Skulle denna utredning ge vid handen, att det lämpligaste vore att lämna vederbörande strandägare rätt att efter viss tid taga vara på dylikt sjunkvirke på sjöbotten — det har ju icke ifrågasatts, att det skall få plockas upp omedelbart, när det sjunkit — så skulle svårigheten bestå i att kunna avgöra, hur

*Om till-
varatagande
av i allmänna
flottleder
sjunket virke.
(Forts.)*

länge stocken legat i vatten. Detta kan man konstatera genom att se efter på de märken, som finnas på stockarna, så att den saken kan nog ordnas. Det gäller i varje fall en utredning, som rör mycket stora värden, vilka ligga i de norrländska älvarna och åarna, värden som böra tillvaratagas, men som nu icke komma till gagn emedan flottningsföreningarna i regel icke finna det vara mödan värt, eftersom det är så svårt att transportera detta virke ned till sågverken.

Jag har därför för min del kunnat vara med om att tillstyrka motionen, och jag yrkar alltså bifall till utskottets hemställan.

Herr Frändén: Jag ber om ursäkt att jag tager till orda igen — jag hade icke tänkt besvara kammaren mera — men efter den ansträngning, som herr Enhörning nu gjort, finner jag mig verkligen uppfordrad att begära ordet.

Herr Enhörning sade, att flottningsföreningarna själva göra stora ansträngningar att klara upp denna sak. Ja, det vet jag då icke något om! Visserligen försöka de draga upp en del av dessa sjunkna stockar på stränderna, om stockarna ligga väl till, och nästa år rullas de ned i älven igen och flyta med denna några veckor, men så sjunka de på nytt. En timmerstock, som en gång har sjunkit, tagits upp och torkat, flyter icke så länge, ty den drar till sig mycket vatten igen och sjunker på något annat ställe.

Om herr Enhörning ville komma upp i ett av dessa vattendrag, där man t. ex. haft en timmerbom som man under vintern kört ned på isen och man sedan bogserat bort, då skall han finna, att det i vattnet på denna plats står flera hundra sådana stockar med toppändan i vattenbrynet. Detta gör, att det i många fall nästan är omöjligt att befara dessa vattendrag med t. ex. en motorbåt. Man riskerar att köra sönder farkosten på grund av detta halvflytande virke.

Herr von Sydow sade, att det var de flottande, som ägde det virke som de själva flottade i ådalen, ja detta är nog riktigt, men därför få väl icke de flottande förfara så, att farlederna bli fullkomligt omöjliga att befara eller att använda för andra näringar. Som jag förut sagt, tycker jag det vara mycket märkvärdigt, att det just ifrån trävaruhåll skall resas ett så ensidigt motstånd mot sådana kloka åtgärder som den nu ifrågasatta.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Greve Spens: Endast ett par ord! Jag tror inte, att denna fråga har den stora nationalekonomiska betydelse, som man vill ge den. Om så vore förhållandet, skulle nog åtgärder redan ha vidtagits utan lagstiftningens hjälp. Att lagstifta i detta fall medför ganska stora svårigheter, vilket torde framgå därav, att ehuru denna utredning under flera år hafts om händer av en eminent sakkunnig person, denne icke kommit till något resultat.

Då nu förhållandet är sådant och då denne sakkunnige person sitter i den nuvarande regeringen, så kommer nog, om det verkligen visar sig, att det finnes några starkare skäl att nu upptaga denna utredning, så även att ske, utan att riksdagen därom särskilt gör någon hemställan.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Enhörning: Herr Frändén sade, att herr Enhörning behövde komma upp i ådalarna och se hur det ser ut där. Jag vill endast meddela, att jag flera gånger rest t. ex. utefter Indalsälven ända ifrån dess källor ävensom utefter Ljungan, men att jag icke varit i tillfälle att upptäcka så mycket sjunktimmer, som herr Frändén talar om, så att det skulle vara rent av riskabelt att fara där med motorbåt. Det där kom sig givetvis av hans livliga fantasi och icke av något annat.

Sedan nu flottningsföreningarna börjat taga vara på detta sjunktimmer och

utfärdat instruktioner om det — det är för övrigt först under de senare åren detta skett — är det icke så stor fara att icke detta sjunktimmer tillvaratages. Det händer ju givetvis, att dylikt timmer, som fått ligga på tork på stranden och efter ett år utrullas i älven igen, sjunker återigen, men det blir ju då uppdraget ännu en gång, och det har då i alla fall kommit ett stycke närmare sin destinationsort. Men om, vill jag säga, det virke, som ligger uppdraget på stranden, upptäckes ha större benägenhet att sjunka än virket i vanliga fall har, får det bli kvarliggande ytterligare ett år för att torka ännu bättre. Flottningsföreningarna ha emellertid börjat tillvarataga detta virke, för att använda det för flottledsbyggnadsändamål. När man bygger stenkistor och andra flottledsbyggnader i älvar och forsar, använder man för detta ändamål sådant virke, om det är lämpligt därtill, ehuru det dock har större benägenhet att ruttna fortare än annat virke. Det får man emellertid bortse ifrån. Huvudsaken är, att man på något sätt kan tillgodogöra sig detsamma och att man går den allmänna opinionen till mötes och upptager detta virke.

Det har, såsom också min bänkkamrat här mycket riktigt anmärkt, uppstått mycket tråkigheter utefter ådalarna genom att folk tillägnat sig s. k. sjunkvirke, vilket efter undersökning befunnits icke alls vara sjunkvirke utan flytande annat virke. Skulle man nu prisgiva åt vem som helst att få upptaga sjunkvirke, skulle det givetvis komma att bli en ny sport utefter ådalarna att spekulera på sådant virke, och detta skulle nog bli till större skada än gagn för befolkningen, förutom att det skulle bli ganska dyrbart för flottningsföreningarna att utöva tillräcklig kontroll över att endast »sjunkvirke» upptages.

Jag måste under sådana förhållanden vidhålla mitt yrkande.

Herr Pers: Eftersom herr Enhörning vittnade om, att han icke sett till något virke av ifrågavarande slag i älvarna, vill jag besvara kammaren med att säga, att jag på somrarna vistats rätt mycket i sådana trakter, där flottning äger rum. Det är faktiskt så, att man inte kan komma ut på en sådan farled, i synnerhet icke i de större älvarnas utflöden till sjöarna, utan att finna farleden så gott som blockerad, icke av det virke, som ligger på sjöbotten, utan just av detta virke, som befinner sig i sjunkande tillstånd och som stöder fotändan mot botten och sätter upp toppen över vattenytan. Notvarpsställen äro belamrade med sådant timmer. Även samfärdseln över vattendragen är därigenom i högsta grad riskabel för befolkningen, som måhända dagligen har att färdas på dessa vatten. Det borde vara rättvist, att lagen såg till, att flottningsföreningarna, vilka nyttja farlederna, icke över hövan göra sig skyldiga till sådana försummelse, som jag anser ligga i den ordning, som nu är rådande.

Jag har inte fattat denna sak så, att utskottet tänkt sig, att var och en skulle få rätt att plocka upp detta virke, utan det begäres här en utredning, som jag föreställer mig skall utmytna i något som är rätt och skäligt. Vid denna utredning föreställer jag mig även, att befolkningens rättmätiga intresse av att farlederna hållas rena både för fiskets skull och för samfärdselns skull skall komma till synes i utredningsresultatet och att det skall visa sig, om nu flottningsföreningarna äro inne på den traden, att denna rörelse behöver påskyndas, emedan det annars kan draga alltför lång tid, innan en rimlig ordning kommer till stånd.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övertvägande ja besvarad.

Om tillvaratagande av i allmänna flottleder sjunket virke.
(Forts.)

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 12, i anledning av väckt motion om ändrade bestämmelser rörande livräntas utbytande mot kapitalbelopp.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och Belgien undertecknad förliknings- och skiljedomstraktat; samt

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och Österrike undertecknad förliknings- och skiljedomstraktat.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för uppförande av en telefonstationsbyggnad å Södermalm i Stockholm m. m.;

nr 31, i anledning av väckt motion om viss ersättning åt Götlunda och Flistads socknars enskilda brandstodsbolag; samt

nr 32, i anledning av väckta motioner om inlösen av Kävlings—Barsebäcks järnväg.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets memorial och betänkande:

nr 20, angående särskild ersättning åt en tjänsteman hos bevillningsutskottet;

nr 21, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utskottets betänkande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt tillämpning av förordningen den 2 maj 1924 angående befrivelse i vissa fall från erläggande av lastpenningar dels ock väckt motion om avskaffande av lastpenningarna; samt

nr 22, i anledning av väckt motion om höjning av tullen å tafflar och pianinon samt flyglar.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande andra lagutskottets utlåtande nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa beslut, som fattats av den internationella arbetsorganisationens konferens vid dess åttonde sammanträde i Genève år 1926.

Punkten 1.

Konventionsförelag ang. förenkling av emigrantinspektionen å fartyg.

Genom en den 21 januari 1927 dagtecknad proposition, nr 57, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden, anhållit om riksdagens yttrande rörande de i nämnda protokoll omförmälda, av den internationella arbetsorganisationens konferens vid dess åttonde sammanträde i Genève år 1926 fattade besluten.

De ifrågavarande besluten utgjordes av ett förslag till konvention angående förenkling av inspektionen av emigranter ombord å fartyg samt en rekommendation angående skydd för emigrerande kvinnor och unga flickor ombord å fartyg.

Konventionsförslag ang. förenkling av emigrantinspektionen å fartyg.

(Forts.)

Enligt ovannämnda statsrådsprotokoll hade föredragande departementschefen ansett, att ratifikation av förslaget till konvention angående förenkling av inspektionen av emigranter ombord å fartyg icke för närvarande borde äga rum.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t meddela, att riksdagen för sin del icke haft något att erinra mot vad i det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet av vederbörande departementschef hemställts beträffande förslaget till konvention angående förenkling av inspektionen av emigranter ombord å fartyg.

Beträffande nu ifrågavarande förslag hade vid utskottets utlåtande reservation anförts av herrar *Linder, Thorberg, Berglund, Magnusson* i Kalmar, *Hage, Johanson* i Stockholm och *Holmström* i Stockholm, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka ratificering av förevarande konvention.

Herr Thorberg: Herr talman! Denna konvention avser att åstadkomma en förenkling av emigrationen på emigrantfartygen. Konventionen i fråga har biträtts av vårt lands representanter vid den internationella arbetarekonferensen, med undantag av det ombud, som var utsett av arbetsgivarnas organisationer härstädes.

Konventionen går ut på att åstadkomma en överenskommelse mellan olika länder, att det icke skall behöva finnas mer än en inspektör på emigrantångare, även om dessa befrakta emigranter från olika länder. Det blir då det land, vars flagga fartyget för, som äger att utse sådan inspektör, därest landet i fråga finner detta vara av behovet påkallat.

Den tredje paragrafen i konventionen är dock så avfattad, att icke ett direkt åliggande föreligger för respektive länder att utse sådan representant, därest icke särskilda förhållanden skulle det nödvändiggöra. Därest Sverige biträder denna konvention, synes mig därför icke föreligga direkt tvång för Sverige att på sina båtar, som transportera svenska emigranter, tillsätta särskilda inspektörer, såvida icke därtill skulle finnas någon särskild anledning.

Det vore ju ändå rätt så egendomligt, om man här från svensk sida år efter år vid konferenserna nere i Genève biträder där föreliggande förslag till konventioner, men sedermera, när frågan om ratifikation kommer upp till behandling, icke vidtar sådan åtgärd, utan anser, att Sverige för sin del av en eller annan anledning icke skall ratificera konventionen i fråga.

Jag finner för min del ett sådant förhållande vara olämpligt, och jag tillåter mig därför, herr talman, yrka, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t meddela, att riksdagen för sin del anser, att konventionen angående förenkling av inspektionen av emigranter ombord å fartyg bör ratificeras av Sverige.

Herr Westman: Herr talman! Samtliga myndigheter, som yttrat sig över detta ärende, liksom även föredragande departementschefen, ha ställt sig på den ståndpunkten, att det icke finns något som helst behov ur svensk synpunkt för vårt land att ansluta sig till detta konventionsförslag. Även den föregående ärade talaren ställde sig på samma ståndpunkt. Han gjorde dock gällande, att vi borde ratificera i alla fall av internationella skäl, av hänsyn till det mellanfolkliga arbetet. Jag vill då säga, att man naturligtvis under vissa förutsätt-

Konventions-
förslag ang.
förenklning av
emigrant-
inspektionen
fartyg.
(Forts.)

ningar kunde låta en sådan synpunkt få en viss betydelse, nämligen om det vore så att, för att arbetet med detta konventionsförslag skulle leda till något resultat, det vore stadgat, att en hög kvot av de stater, som deltagit i arbetet, skulle ratificera. Då kunde man ju tänka sig, att en stat som inte hade något direkt intresse därav ändock ratificerade, för att kvoten skulle bli nådd. Men det skälet föreligger icke nu, ty i detta fall är det så, att så fort två stater ratificera, är avtalet bindande för dem. Under sådana omständigheter kan ju Sverige överlämna åt de Medelhavsstater, som ha praktiskt intresse i denna fråga, att genom avtal sins emellan ordna saken på sätt konventionen erbjuder möjlighet till.

Men helt säkert skulle det väcka förvåning hos de personer i utlandet, som anlägga praktiska synpunkter på det internationella arbetet, om en stat sådan som Sverige, som här inte har något intresse alls, ratificerade denna konvention och därtill sedan, på sätt som framkastats, ansåg sig vara obunden av sin åtgärd. Ty då skulle man fråga sig: varför i all världen ratificerar Sverige, när ingen människa har någon glädje därav? Sådant skulle ge upphov till en falsk situation: man lovar enligt § 11 att göra den anordning, som konventionen innehåller, effektiv, och så skulle man inte göra det. Jag kan inte finna, att det skulle vara Sverige värdigt att utan gagn för någon människa sätta sig i en sådan situation, som skulle sprida en falsk dager över Sverige och orsaka en diskussion, som kunde vara nog så ofördelaktig för dem, som skola föra Sveriges talan.

Jag vill som min mening uttala, att om vi ratificera, har det den verkan, att vi måste vidta åtgärder för att skicka ut en inspektör, som reser på våra båtar. Detta framtingas för övrigt även av det förhållandet, att andra länder ha rätt att, om vi ratificera, på våra båtar skicka med en biträdande inspektör eller observatör. Denne får visserligen enligt konventionen icke falla den andre i ämbetet, men hur skulle det ta sig ut, om den främmande observatören följde med på en båt, där det inte fanns någon svensk inspektör?

Om vi ratificera och samtidigt verkligen vilja sätta konventionen i effektivitet, blir följden troligen den, att vi måste skicka med en inspektör på varje båt. Detta skulle draga högst betydande kostnader. De ärade reservanterna ha icke lämnat någon som helst utredning av vad det kommer att kosta, men det blir givetvis mycket betydande belopp, som svenska staten fullständigt i onödan skulle kasta bort.

Då härtill kommer, att ifall det i framtiden uppstår behov för oss att ratificera det finns möjlighet därtill, anser jag, att kammaren bör biträda den ståndpunkt, som föredragande departementschefen intagit, när han sagt, att Sverige för närvarande icke bör ratificera.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att därunder yrkats dels att vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Thorberg*, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t meddela, att riksdagen för sin del ansåge, att konventionen angående förenklning av inspektionen av emigranter ombord å fartyg borde ratificeras av Sverige.

Sedermera gjordes propositioner enligt berörda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av § 34 mom. 4 värnpliktslagen den 12 juni 1925 (nr 337).

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 1, i anledning av väckt motion om beredande av trygghet och stöd åt den sceniska konstens utövning.

*Om
stödjande av
den sceniska
konsten.*

I en inom första kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 30, hade herr *Dahl, Adolf*, m. fl. hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att utredning måtte verkställas, huruvida och på vilket sätt genom lagstiftning och annorledes trygghet och stöd kunde bjudas åt den sceniska konstens utövning, samt för riksdagen framläggas de förslag, som av sådan utredning kunde föranledas.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herr *Magnuson*, som på anförda skäl ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning, huruvida och på vilket sätt staten kunde stödja den dramatiska scenkonsten, samt i den mån så erfordrades för riksdagen framlägga de förslag, som av utredningen kunde föranledas.

Herr Åkerberg: Herr talman! Jag måste säga, att man känner sig föga upplyftad, när man läser ett betänkande sådant som det här föreliggande. Visserligen kunde man, med kännedom om utskottets sammansättning och dess eget uttalande förlåta år, vänta sig, att motionen skulle avstyrkas, men man hade i alla fall hoppats, att utskottet skulle kunna prestera något mera än detta hopande av de obotfärdigas förhinder, som förekommer i betänkandet. Där talas en hel del om teatern, men man känner sig icke övertygad om, att utskottet bildat sig någon klar uppfattning om teaterns betydelse i vårt kulturliv och ännu mindre om de oerhörda svårigheter, som denna teater för närvarande har att kämpa med, under alla omständigheter ute på landsbygden. Eljest skulle utskottet icke så lättsinnigt ha skjutit undan allt, som rör åtgärder från statens sida för att undanskaffa dessa svårigheter.

Utskottet säger i sitt betänkande, att det anser ett direkt statsunderstöd icke kunna förordas och detta av samma anledning, som åberopades i fjol, nämligen att en statsreglerad teaterverksamhet lätt kunde löpa risken att utsättas för obehörig censur och byråkratiskt godtycke liksom den tvivelsutan, säger utskottet, vore ägnad att störande ingripa i den konkurrens, som varit och måste för teaterledarna bliva ett eggande moment vid sidan av de konstnärliga synpunkterna.

Det kan ju icke vara utskottet obekant, att vi redan här i vårt land ha flera direkt statsägda och statsunderstödda teatrar. Eftersom utskottet uttalar sig med så stor bestämdhet i dessa frågor, måste man förutsätta, att det utgått från erfarenheterna från dessa teatrar. Utskottet måste ha kommit till det resultatet, att särskilt Operan och Kungl. Dramatiska teatern stå på en lägre nivå än deras konkurrenter, Södran och Folkteatern eller Dramatiska teatern i Falköping eller Östersund eller vad de nu heta, detta dels på grund av stats tvånget och dels på grund av den vällevnad, som de flödande statsmedlen föra

Om
stödjande av
den sceniska
konsten.
(Forts.)

med sig. Jag vill icke i detta avseende ställa min auktoritet mot utskottets. men jag tror man kan åberopa en ganska utbredd opinion till förmån för den uppfattningen, att dessa teatrar, såväl i fråga om konstnärlighet som i fråga om konkurrensduglighet stå på minst lika hög nivå som andra teaterföretag, ja, jag skulle kunna säga på en betydligt högre nivå. Ingen har kunnat lägga märke till, att statstillhörigheten lett till att dessa båda teatrar underlåtit att med konkurrensens medel bekämpa sina medtävlare. Tvärtom får man för närvarande säga, att de, såväl i fråga om utnyttjandet av den moderna tekniken som i fråga om beaktandet av moderniteter på det konstnärliga området, röjt en vitalitet, som deras konkurrenter fått tämligen stark känning av. Talet om byråkratism tror jag kan tillbakavisas med framgång. I fråga om statsmakternas förhållande till dessa teatrar kan det heller icke skapas belägg för, att något obehörigt ingripande skett vare sig i fråga om repertoarval eller i andra avseenden. Något politiskt ingripande från statsmakternas sida kan jag för min del icke erinra mig. Det skulle i så fall vara Waldenströms anlopp på sin tid mot målningarna i Operakällaren, men vassen har ju nu växt så högt, om också icke på Björcks tavlor, så dock i det allmänna medvetandet, att ingen längre finner något anstötligt i dessa saker. Något upprepande av det försöket tror jag knappast, att första tillfälliga utskottet behöver befara. Visserligen kan man ju säga, att repertoaren på dessa teatrar har en viss karaktär, det förekommer till exempel icke så mycket sängkammerfarser på Dramatiska teatern. men jag tror inte man kan göra gällande, om det är detta, som utskottet är ängsligt för, att det har sin grund i någon censur från statsmakternas sida.

Det finns ju även några statsunderstödda teaterföretag i landsorten. Även beträffande dessa tror jag man gott kan säga, att de såväl i fråga om sin konstnärliga nivå som i fråga om sin konkurrensduglighet gott kunna mäta sig med andra dylika företag. Ser man däremot på den privata teatern i landsorten, som det ju här rör sig om, så kan man visserligen säga, att konkurrensen där är förödande, men man måste också slå fast, att denna konkurrens icke varit det eggande moment, som utskottet talar om, åtminstone icke i konstnärligt avseende. Tvärtom måste man med beklagande konstatera, att nivån hos denna landsortsteater befinner sig i ett ständigt sjunkande. Landsortsteatern håller på att konkurreras ihjäl icke bara av filmen och allehanda jazzband utan även av sina egna stråtrövare. Som ett betecknande exempel på vilka medel som tillgripas vill jag bara meddela, att i ett icke så litet antal fall ha gamla hederliga teaterpjäser på reklamaffischerna fått sina titlar av vissa direktörer utbytt mot andra, i allmänhet med sexuellt inslag, utan att detta på något sätt kunnat motiveras av innehållet i pjäsen. Visserligen tror jag, att detta var ett misslyckat experiment, men det är i alla fall betecknande för, vilka medel som tillgripas för att vederbörande direktörer skola kunna stå sig i den konkurrens, som utskottet finner vara så välgörande, att den icke kan undvaras. Man finner alltså, att denna konkurrens, i stället för att vara en livgivande kraft, skapat dåliga utväxter och förtvining. Den goda teatern dör, den dåliga spirar upp på dess ruiner.

Nu säger utskottet, att det kan vara med om, att staten och det allmänna på annat sätt understödja teatern, till exempel genom lotterimedel. Men det är ju detta, som motionen i främsta rummet tar sikte på, och man vill blott ha en utredning om, på vilket sätt det skulle organiseras. Man kunde då väntat, att utskottet, när det delar motionärernas uppfattning i det stycket, skulle tillstyrka en utredning i samma syfte, som motionärerna tänkt sig, men det vill inte utskottet vara med om, utan det håller före, att Kungl. Maj:t även utan någon riksdagens skrivelse i denna sak skall ägna all nödig uppmärksamhet åt berörda fråga.

Man frågar sig då, om utskottet har någon särskild anledning att räkna med

ett regeringsinitiativ i denna fråga. I allmänhet, när man vill opinera för, att regeringen skall ta ett initiativ i en viss fråga, så gör man ju en riksdags-skrivelse. I detta fall är utskottet så säkert på, att regeringen ändå skall göra det, att det avstyrker en skrivelse. Det skulle vara intressant att få höra, om utskottet har någon särskild anledning till denna optimism. Det är ju ganska betecknande, att regeringspartiets ledare i denna kammare icke har någon aning om grunderna för denna utskottets hoppfullhet, eftersom han varit med om att underskriva motionen och tillstyrka en skrivelse till regeringen för att animera den i dylik riktning. Jag kan för min del icke inse, varför icke, om man verkligen vill, att någonting göres i saken, riksdagen skulle kunna skriva till regeringen och be att den gör det.

Till slut åberopar utskottet en skrivelse, som avlämnats i samband med den motion, som väcktes i fjol, av styrelsen för Skådebanan, där det heter, att den goda teatern först förtjänar bliva ett verkligt statsintresse, i den mån den för-mår intressera allmänheten och allmänheten intresserar sig för den. Det står också något om, att »en aldrig så god teaterföreställning inför tom eller gles salong är ett stort slöseri med andliga och ekonomiska tillgångar». Därför, resumeras det, är någon form av publikorganisation den riktiga lösningen av detta problem. Jag ansluter mig helt till denna tankegång, så mycket mera som jag själv varit med om att besluta avlåtandet av den nämnda skrivelser från Skådebanan, men jag har inte förty den uppfattningen, att hur mycket jag än tror på publikorganisationen, så räcker det inte för att vinna en lösning av detta problem. Det kan bli en god hjälp, men jag tror det är nödvändigt, att staten ingriper och organiserar och stöder denna verksamhet. Går man ut och ser, hur det är i andra länder, så finner man också belägg på de goda verkningarna av ett sådant statsingripande. Jag vill särskilt peka på Finlands exempel, där tack vare ett sådant statligt ingripande det finns en hel del stående teatrar i även ganska blygsamma och små samhällen.

Jag vill alltså, herr talman, på grund av vad jag här anfört, sluta med att yrka bifall till den reservation, som avgivits av herr Magnuson.

Häri instämde herr *Sandegård*.

Herr Magnuson: I egenskap av reservant skall jag be att få yttra några ord i denna fråga. Den föregående ärade talaren har ju sagt en hel del och jag skall försöka att icke upprepa de skäl han framfört utan välja några andra, som ytterligare tala för reservationen.

Denna kammars första tillfälliga utskott har, efter vanligheten kan jag förstå, avstyrkt detta revolutionerande uppslag att begära hos regeringen en utredning även av de blygsamma mått, som jag här tänkt mig. Framför allt finner utskottet de statsfinansiella skälen vara avgörande, då det icke ens kunnat tänka sig någon möjlighet att ett teaterråd skulle kunna tillskapas genom en regeringsåtgärd, möjligen animerad av en riksdagsskrivelse, utan väsentliga statsutgifter. Jag har nu icke den uppfattningen, herr talman, och jag har i stället sökt forma en reservation, där jag intagit en del saker, som jag ansett skulle kunna utgöra en uppgift för ett sådant teaterråd.

Jag ber att få påminna det ärade utskottet, ifall det icke tänkt på den saken, att teatern i vårt land lika väl som i andra länder, varit och alltjämt är ett kulturcentrum, en härd för bildning. Den svenska teatern har givit vårt svenska folk massor av bildningsmöjligheter sedan många många år tillbaka, som säkerligen burit vackra frukter. Då det icke fanns så många bildnings-möjligheter och bildningcentra, utgjorde teatern ett betydelsefullt sådant. Det är i känslan av detta, som jag vågar säga, att utskottet icke alls eller åtminstone icke tillräckligt tänkt på de svårigheter, som teatern för närvarande har

*Om
stödande av
den sceniska
konsten.
(Forts.)*

Om
stödjande av
den sceniska
konsten.
(Forts.)

att kämpa med, och de förhållanden som råda. Inom parentes vill jag säga, att jag tror inte, att teatern någonsin kommer att dö, även om den har det svårt på grund av de nöjesinslag, som det nutida livet bjuder på. Men det är omöjligt för den att kunna konkurrera och därför behöver den ett stöd exempelvis i den form, som jag tänkt mig, från statens sida. De nöjesinslag, som jag här tänker på, har även den föregående ärade talaren påtalat, och jag vill stryka under det något litet till. Han nämnde jazzbanden och filmen. Beträffande dansen, som ungdomen framför allt har anledning att glädjas åt, och detta med rätta, så anser jag, att den, liksom filmen, har sitt stora berättigande. Men även teatern har ett berättigande, och i konkurrensen med dessa andra nöjen i närvarande tid ligger teatern onekligen under. Man kan inte tänka sig, att teatern, med de svåra ekonomiska förhållanden, som råda på detta område, skall kunna konkurrera med filmens stora reklamöjligheter. Om man kastar en blick i en tidning, så får man se stora annonser, som dra publikens uppmärksamhet till sig. Om man går på våra mest trafikerade gator, så ser man de kolossala ljusreklamerna, som dra uppmärksamheten till de olika filmer, som ges. Man ser stora braskande och rafflande affischer på fasaderna av de hus, där biograferna äro inrymda, i stark belysning, till vilka människorna dragas som flugor till ljuset. I en sådan konkurrens ligger teatern, som jag sade, under. Den kommer att glömmas åtminstone för en tid, den trängs ut ur vårt medvetande, och det är i känslan därav, som jag ansett att något bör göras.

Jag skall be att få påminna om en sak, som dock inträffat, sedan riksdagen föregående år behandlade detta ärende och som utskottet kanske inte tänkt på, och det är det nya inslag i fråga om teater, som uppkommit i Stockholm i och med Konserthusteatern — Konserthusets stora salong kallas nu också Konsert-husteatern. Jag vill påstå, att den är typen för en populär stor stadsteater. Den har också den breda folkliga läggning, som kommer att bli framtidens teater. Den har lagts populärt, säger jag, och som bevis därpå kan jag nämna, att biljettprisen varierar från 50 öre upp till 3 kronor. En utomordentlig konstnärlig ledning, goda skådespelare, men även billiga, vilket är nödvändigt för att denna teater skall hava förutsättning att bära sig, utmärker den också. I valet av repertoar håller sig teatern till det bästa. Den framför stora antika, praktfulla skådespel, som ha historiskt värde för många, som ha intresse för det. Den framför Shakespeare, Strindberg med flera saker och man har även där hört Emil Hillberg behandla vårt svenska språk så, som det skall behandlas, så, som man har känslan av att det bör höras av folk i större utsträckning, inte bara från hans mun utan även från andra, yngre skådespelare. Det är alltså, herr talman, till nytta ifråga om det svenska språket.

Det bekymmersamma läge, som teatern för närvarande befinner sig i, gäller icke endast teatern själv utan även dem, som arbeta i teatern, skådespelarna. Då jag är medveten om, att de själva icke ensamma kunna verka någon upp-ryckning på detta område, så tror jag, att den väg jag i all anspråkslöshet pekat på, om möjligheten att skapa ett teaterråd, skulle vara lämplig och nyttig. Ett teaterråd, herr talman, kan naturligtvis tillsättas — som jag också påpekat i min reservation — av regeringen själv utan riksdagens hörande, men denna skrivelse, denna begäran om utredning från riksdagens sida är dock nödvändig. Detta teaterråds uppgift skulle först bli att skaffa sig en överblick av teaterförhållandena, naturligtvis icke blott i Stockholm utan i hela vårt land, och se till att få större planmässighet i de understödsåtgärder, som staten redan nu vidtar genom lotterimedlen. Det gäller att få större planmässighet i dessa lotterimedels användning. Sedan bör rådet naturligtvis också pröva det uppslag, som utskottet varit inne på, nämligen om publikorganisation, undersöka om den vägen är framkomlig för flera teatrar än Skåde-

banan, vars fasta grund denna organisation ju är. Även bör man varsamt söka jämna väg för den goda teatern, råda teaterägarna att nedlägga vissa obskyra företag, som inte ha något berättigande vare sig ur kulturell eller nöjessynpunkt. Jag vill nämligen betona, att teatern visserligen har sitt starkaste berättigande som kulturfaktor men även som nöjesfaktor betyder den mycket.

Jag vill tillägga också några andra uppgifter för detta teaterråd. Det bör se till att den goda teatern sprides ut över hela landet, så att hela vårt svenska folk får nytta av den. Bli framtidens teater av statsteaters typ och med dess karaktär, bör den få en viss räjong utanför den egna staden, så att landsbygden skall kunna ha möjlighet att få god teaterkonst. Rådet bör även rikta blicken på de rättsliga förhållandena mellan teaterägare och skådespelare och få dessa bättre och fastare ordnade.

Jag vill blott säga till sist, att jag tror inte, att den dramatiska konsten kan dö, utan den kommer att leva, även om denna kammare skulle avslå den skrivelse, som innehålles i reservationen och till vilken jag nu yrkar bifall.

Herr Ljunglund: Herr talman! Ett par representanter för arbetarna ha här uttryckt sitt varma intresse för det bildningsinstitut, som den svenska teatern utgör. För min del är jag redan som motionär förpliktigad att säga några ord om denna sak, men jag ville gärna vid denna punkt ha konstaterat, att alla partier i sitt förhållande till den konst, som kan höja oss, liksom i sitt förhållande till fosterlandet, skulle vara höjda över partiväsendet. Jag önskade alltså, att även andra partiets representanter här skola möta arbetarna och räcka dem sin hand. Ty det är utan tvivel riktigt, som de två föregående talarna sagt, att här är en långt betydelsefullare sak än det vid första ögonkastet kan synas. Vi veta ju alla, att under olika perioder gå olika riktningar genom världen. Den riktning, som nu går genom världen, har man stämplat med många namn: mekanism, materialism och, kanske mest träffande, brist på själsliga ideal. Det är alltid något så underligt avsjälbat med den mekanism, som behäftar själva nöjet. Den som sett på moderna danstillställningar vet, hur figurerna röra sig nästan automatiskt. Underligt själlösa äro också andra nöjen, såsom filmen, och jag kan inte neka till, att även en viss bismak av själlöshet häftar vid den annars i så många hänseenden förträffliga radiotjänsten, radioarbetet, som har öppnat en väg ut till ljus och frihet åt många, som äro bundna att sitta inestängda.

Jag kan just inte foga några nya sakliga skäl till dem, som av de föregående talarna anförts. Jag kan inte se annat, än att vad man här, särskilt reservationen, begärt är en mycket ringa och säkerligen mycket lätt och utan större svårigheter beviljad hjälp av det allmänna. Man begär nog icke, att det skall byggas sådana palats som Konserthuset i våra småstäder, men man begär, att det allmänna skall visa intresse för denna sak. Därigenom stöder man de små företag, som ännu ute i de skilda landsdelarna kämpa för denna lilla flämtande låga av andlighet hos vårt folk, av intresse för dikt och konstnärliga värden. Det har sagts några onda ord om de nutida andliga rörelserna. Det förtjänar också att sägas några goda ord. Man ser, hur ungdomen här i Stockholm särskilt drages till den bästa teaterkonsten, hur det alltid är fullt av unga, varmt intresserade män och kvinnor just när den stora konsten kommer före. Detta vittnar dock om, att det finns ett verk att utföra, som inte behöver bli hopplöst, att det finns stora möjligheter, om blott det allmänna nu visar sitt intresse för saken, vilket på grund av de skäl, som här anförts av de två föregående talarna, är uppenbarligen väl motiverat.

Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till reservationen.

Om
stödande av
den sceniska
konsten.
(Forts.)

Herr Johansson, Johan Peter: Herr talman! Den fråga, som här föreligger till behandling, har två gånger förut varit föremål för riksdagens prövning, och båda gångerna har den fallit. Det yrkande, som då framställdes, kvarstår i huvudsak oförändrat och går ut på, att staten i en eller annan form skulle medverka till organisationen av teaterverksamheten och stödja denna ekonomiskt. De skäl, som i fjol föranledde denna kammare att avslå en liknande framställning, äro alltså för handen. Ingenting har sedan dess inträffat, som skulle kunna motivera, att kammaren nu skulle intaga en annan ståndpunkt.

Herr Magnuson nämnde visserligen, att det tillkommit ett nytt teaterföretag här i Stockholm, och att detta företag artat sig mycket bra. Detta sakförhållande innebär ju inte något belägg för herr Magnusons ståndpunkt, utan snarare för utskottets. Detta är ju ett företag, som tillkommit på privat initiativ och utan något statsunderstöd eller någon medverkan från statens sida.

Teatern har enligt min mening inte mindre möjligheter än andra företag att själv organisera sin verksamhet, och teaterns folk är i detta avseende inte sämre ställt än andra. Andra kårer och grupper av anställda hava själva organiserat sig och tillsatt verkställande organ, vilka sköta liknande uppgifter som de, vilka enligt motionärernas förslag skulle tillkomma det föreslagna teaterrådet. Det är förresten också klart, att om staten tillsätter ett råd eller en styrelse och tager dess medlemmars tid och arbetskraft i anspråk, så har väl staten också skyldighet att hålla dem ekonomiskt skadeslösa. Men vad är detta annat än att inrätta nya avlönade befattningar i en tid, då vi anstränga oss till det yttersta att draga in tjänster, även sådana, som samhället endast till nöds kan undvara.

Herr Åkerberg talade om, att teatern har det svårt ekonomiskt, och visst har den det. Visst har den haft svårt under de år, som närmast gått. Men den svårigheten har den delat med alla andra företag, som också nödgats genomkämpa en långvarig och svår depressionsperiod. Åtskilliga tecken tyda dock på, att vi nu gå en ljusare tid till mötes även för teatern. I Svenska Dagbladet för i går yttrar exempelvis doktor Per Lindberg, att teaterintresset är i mycket stark tillväxt, och att han ser mot framtiden med bättre förhoppningar.

Herr Åkerberg nämnde vidare något om, att utskottet skulle ha underkänt teaterns kulturella betydelse, och att Operans och särskilt Dramatiska teaterns nivå inte skulle stå på tillräcklig höjd. Jag kan inte förstå, hur man, när man läser utskottets utlåtande, kan ha anledning till ett sådant uttalande. Utskottet har tvärtom sagt, att det gärna och villigt erkänner teaterns kulturella betydelse men anser det vara ganska vanskligt att fördenskull gå in för ett ökat statsunderstöd åt teaterverksamheten. Man kan ju säga, att teaterverksamheten, såsom utskottet också har antytt, mycket väl förtjänar det understöd, den nu har av lotterimedel, men att därutöver förorda understöd av statsmedel är en rätt betänkelig sak. Med de många teaterföretag, vi ha här i landet, och med den benägenhet, som all statsunderstödd verksamhet har att i allt högre grad lita till statens stöd, kan det för framtiden komma att ställas ganska stora anspråk på statskassan. Det är dessutom inte säkert, att ett ökat beroende av staten skulle vara till gagn för teaterverksamheten. Denna, den friaste av alla konster, såsom en talare i andra kammaren någon gång uttryckte sig, bör vara fri. Den har de bästa förutsättningar att hålla sig levande och frisk och att ständigt sträva till större fullkomning, om den så att säga, »jagas fram» av den fria konkurrensen.

Jag tror, herr talman, att varken teatern eller staten skulle ha någon nytta

av ett bifall till förevarande motion. Tvärtom tror jag, att detta skulle lända till skada för båda.

Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Dahl, Adolf: Herr talman! Jag anhåller att få yttra några ord i anledning av vad utskottets ärade ordförande nu andragit.

Utskottets ordförande sköt i förgrunden den ekonomiska sidan av saken. Han syntes vara orolig för, att detta ifrågasatta teaterråd skulle i realiteten innebära inrättande av statsavlönade befattningar, vilka sedan skulle tynga på budgeten. Jag ber att i den delen få hänvisa till vad reservanten i det avseendet uttalat såsom sitt antagande, nämligen att man skulle kunna påräkna tillräckligt stort intresse för denna sak, för att kompetenta personer skulle ställa sig till förfogande utan ersättning. Detta antagande ber jag för min del att få understryka. Jag är förvissad om, att reservanten härutinnan icke misstagit sig.

Vidare anförde herr Johansson farhågor för, att med hänsyn till de många teaterföretag, som existera i landsorten, ett blivande understöd från statsverket skulle komma att betinga alltför stora kostnader. Det är just för att komma ifrån denna eventualitet som det är önskvärt att få en reglering till stånd. Detta teaterråd skulle just i det avseendet kunna bidra till att på ett ändamålsenligt sätt utreda, hur teaterverksamheten, då man jämnt fördelade och tillgodosåg landsortens behov, skulle ordnas, och hur alltså statens understöd skulle kunna på ett ändamålsenligt sätt begränsas men ändå bli tillräckligt.

Herr Johansson anmärkte ifråga om den organisatoriska sidan av spørsmålet, att skådespelarna lika väl som andra yrkesmän väl finge genom egna organisationer söka tillvarata sina intressen. Det kan man naturligtvis säga, och motionärerna ha heller inte tänkt sig annat, än att skådespelarnas egna företag i detta avseende skulle få utrymme, liksom de redan ha det. Men vid sidan av detta behöves också statligt intresse för att ge arbetarna på detta område liksom på övriga verksamhetsområden ett beaktande av deras behöriga intressen. Det är faktiskt ännu icke klarlagt, vilken förmånsrättsställning de kunna påräkna i fråga om lönen för sin verksamhet, därest teaterledaren går i konkurs. Det är heller inte ordnat ifråga om förutsättningarna för verksamhetens igångsättande. Hur ofta få vi inte se, att en teaterdirektör etablerat en turné, som kommer av sig efter några få veckor eller dagar. Vi få läsa om, hur de engagerade skådespelarna sättas på bar backe i en landsortsstad. De hade att påräkna ett visst gage, som blivit dem kontraktensligt tillförsäkrat. Efter några dagar upphör turnén, och de få ingenting. Om de inte ha egna resurser, måste de lita till den lokala understödsverksamheten för att komma från platsen.

Herr Johansson uttalade orden, att teatern såsom den friaste av alla konster också borde få vara fri. Ja, herr Johansson tycks vilja sträcka denna sin omtanke ända därhän, att teatern bör vara fri från all omvårdnad och allt särskilt hänsynstagande såväl i ekonomiskt som i lagstiftningsavseende. På det sättet blir teatern den friaste av alla konster. Då blir den så fri, att den inte längre kan existera som konst.

Herr Johansson började sitt anförande med att uttala, att sedan riksdagen i fjol tillbakavisat en motion i samma syfte som denna, hade ingenting inträffat. Ja, det var åtminstone i denna kammare under en mycket sen nattimme som den mening, utskottets majoritet nu förfäktar, lyckades vinna majoritet. Men jag hoppas för min del, att så mycket skall ha visat sig hava skett sedan i fjol, att denna kammare nu kommit på bättre tankar.

Herr Schedin: Jag trodde inte, att det skulle behövas ytterligare inlägg i den här frågan från majoriteten inom första tillfälliga utskottet för att hävda

*Om
stödjande av
den sceniska
konsten.
(Forts.)*

Om
stödjande av
den sceniska
konsten.
(Forts.)

dess uppfattning av förevarande spörsmål. Men som diskussionen nu utvecklats sig kan jag inte underlåta att begära ordet för att bemöta några uttalanden av dem, vilka här gjort sig till förespråkare för herr Dahls motion.

Herr Åkerberg undrade, om vi inom första tillfälliga utskottet satt oss tillräckligt in i detta spörsmål, då vi kommit att yrka avslag på motionen. Jag vill i den delen endast försäkra herr Åkerberg, att det ha vi nog gjort. Vi ha till och med kommit bra mycket närmare det centrala i detta problem än vad förhållandet synes vara med de tre första talarna med deras många ord. Samtliga dessa talare ha ju vitsordat sitt stora intresse för teatern men icke vågat gå in på det vittomfattande innehållet i föreliggande problem.

Vad utskottet angår, har ju utskottet erkänt det berättigade i den sceniska konsten, påpekat dess värde såsom en kulturmakts och även erkänt, att den för närvarande befinner sig i ett brydsamt läge. Utskottet har emellertid inte velat inleda staten i en understödsverksamhet på detta väldiga och omfattande område. Jag vill i det hänseendet anmärka, att det ligger nog bra mycket mera än det vid första påseendet kan synas i yttrandet av utskottets ärade ordförande, att teateryrket är det friaste av alla yrken. Teatern har sina särskilda lagar, efter vilka den lever. Den utvecklar sig, icke reglerad och styrd av samhällets lagar, utan det är den inneboende driften, de konstnärliga anlagen, ådran, om jag så får uttrycka mig, som gör, att något från andra yrken artskilt kommer att prägla dess verksamhet. Och jag tror, att det skulle utgöra en hämsko på denna inre ådras flöde och på scenkonstens benägenhet för själva uppgiften, om teatern skulle komma in under statens ledning och omvårdnad i vidare omfattning än vad nu sker.

Det ekonomiska stöd, staten redan givit teatern, vittnar för övrigt om ett erkännande från statens sida, att den vill skydda den bättre teaterkonsten i vårt land.

Nu yttrade herr Åkerberg vidare, att teaterkonsten ute i bygderna ligger under i konkurrensen från annan liknande verksamhet. Jag skulle vilja fråga: varpå beror måne detta? Är det kanske inte många gånger innehållets egen skull? Det går inte att kommandera människor på teatern, utan det är det tilldragande och värdefulla i prestationen själv, som skall kunna skapa tillströmning till teaterns biljettluckor. I det fallet behöves inte mera än en antydning om, att större självrannsakan bör äga rum från teaterns egen sida. Om också staten stode bakom, skulle då, kan man fråga, publiken verkligen mera än nu uppmärksamma teaterkonsten? Skulle intresset bli större, skulle staten verkligen kunna åstadkomma det undret, att teatersällskapen stode sig bättre i konkurrensen? Jag tror det åtminstone inte.

Herr Magnuson säger för sin del, att man har tänkt sig utvägen att inrätta ett teaterråd, en nämnd, som skulle övervaka det hela och som skulle kunna föra in hela verksamheten på sunda banor. Denna institution skulle för övrigt inte kosta någonting. Ja, men varför kunna då inte dessa frivilliga krafter, herr Magnuson, anmäla sig nu? Varför kunna inte de, som i fortsättningen inte skola ha någon ersättning för sitt besvär, redan nu stiga fram och taga itu med att föra upp verksamheten på ett högre plan? Skall verkligen en skrivelse, avlåten från riksdagen till Kungl. Maj:t, utgöra den mäktiga trollstav, som skall kunna åstadkomma det undret? (Herr **Enhörning**: Helt visst!) Jag tror det i alla fall icke! Jag vet nu, att i denna stad finnas många visa och kloka män, som kunna taga hand om förmedlingen av både det andliga och timliga ljuset, men om de än skulle vara så många till antalet som de sjuttio äldsta, så lära de enligt min mening ändå inte kunna åstadkomma någon smakförändring ute i bygderna eller ett bättre sakernas förhållande rörande frågan i dess helhet, och därför tror jag inte, att statens ingripande genom tillsättande av ett teaterråd skulle komma att leda till något resultat.

Herr Magnuson yttrade vidare, att scenkonsten kommer nog ändå inte att dö, vilken utgången nu blir, och det tror jag inte heller. Utskottets förslag är heller inte avsett att vara något dråpslag för den goda teaterkonstens fortlevnad genom tiderna. Men jag tror inte, att vi böra göra oss skyldiga till miss-taget att här draga in staten i det vidlyftiga experiment, emedan detta naturligtvis skulle ha till konsekvens, att staten omsider bleve skyldig att värna om de människornas rättsliga ställning, vilka på teaterkonstens område bleve arbetslösa, då konkurrensen bleve dem övermäktig, situationen för svår och förhållandena alltför dåliga. Jag tror därför, att när det gäller teatern ha vi allt skäl att låta den utveckla sig som den verkligen bör och efter de fingervisningar, allmänheten själv kan giva.

Herr Ljunglund yttrade i slutet av sitt anförande så bevekande, att på sista tiden så många unga människor kommit att intressera sig för teatern, för den goda teatern nämligen, och nu begärdes det bara, att det allmänna, d. v. s. staten, skulle intressera sig för det här spörsmålet. Ja, men kunna vi ändå inte säga, att viktigare än både det ena och det andra är, att den stora allmänheten i Sveriges land verkligen kommer att intressera sig för teaterkonsten? Jag tror, att detta är det allra väsentligaste i hela den här saken, och det må sedan ankomma på scenkonsten själv, om den kan höja sig upp till sådan ställning, att den här i landet får allmän prestige.

Det erkändes alldeles riktigt av herr Åkerberg, att konkurrens på detta område förelåg från sådana företelser som jazzband och sensationsfilm. Filmen är ju god i och för sig, men åtskilligt av dess alster måste, yttrade talaren, anses mindervärdigt, sett i förhållande till den goda scenkonsten. Ja, det är onekligen så, men kunna vi verkligen genom de ifrågasatta åtgärderna bidraga till att åstadkomma någon ändring i smakförhållandena och i allmänhetens uppfattning om dessa saker? Jag för min del tror det inte. Jag anser därför, att första kammaren gör klokt i att biträda första tillfälliga utskottets betänkande, vartill jag, herr greve och talman, yrkar bifall.

Herr **Winberg**: Egentligen borde man väl anse även den sceniska konsten som ett led i det upplysningsarbete, som samhället bedriver för individens fostran. Teaterverksamheten har visserligen inte alltid betraktats så, men om man utgår från att så är förhållandet, vilket jag anser riktigt, är det svårt att förstå de herrar, som alldeles särskilt velat trycka på de ord, som här uttalats, att teatern är den friaste av alla konster och att den bör ovillkorligen stå fri och vara hänvisad till den allmänna konkurrensen, för att den skall kunna få en normal och riktig utveckling. Ingen vill väl numera på allvar göra gällande, att bildnings- och upplysningsarbetet bland medlemmarna av samhället enbart är att betrakta som en vanlig affärsangelägenhet, som staten och samhället överhuvud inte ha någon skyldighet eller rättighet att blanda sig in i. Det skulle bli ett något egendomligt resultat, om man anlade samma synpunkter på övriga områden, där verksamheten är ägnad att i någon mån fostra samhällets medborgare.

Jag skall inte heller här gå in på frågan, om den s. k. heliga konkurrensen verkligen är ett så enastående livselixir, att man kan använda den på alla områden. Vi ha för övrigt på senare tid, tycker jag, haft exempel på, att detta medel kan åtminstone vara minst sagt omtvistat. Men även om denna konkurrens verkligen är av godo på det vanliga affärsområdet, skulle jag vilja säga, att man inte skall nödvändigt tillämpa satsen, att det ovillkorligen bör med samma fördel användas på det område, som här berörts.

Herr Schedin sade visserligen, att utskottet här hade fäst sig vid det centrala i denna fråga. Det berodde kanske på bristande fattningsförmåga från min sida, att jag inte av herr Schedins anförande fick klart för mig vad som

*Om
stödande av
den sceniska
konsten.
(Forts.)*

Om
stödjande av
den sceniska
konsten.
(Forts.)

var det centrala i frågan, när det inte kunde vara det, som framfördes av den första talaren och inte heller det, som yttrades av reservanten. Nu kan man möjligen fråga sig: skall staten eller det allmänna ingripa redan nu för att råda bot på de missförhållanden, som alltmer börja yppa sig på detta område, eller skall man låta det gå till en viss katastrofartad utveckling av teaterverksamheten, för att, sedan det inträffat, söka bygga upp något nytt? Att teaterverksamheten för närvarande befinner sig i sådant läge, att den, om man fortfarande skall tillämpa principen om fri konkurrens och fri affärsverksamhet, kommer att sjunka ned till något mer eller mindre grönköpingsmässigt, det är emellertid fullkomligt säkert. Det skulle kanske ha varit anledning att tala om andra saker, som stå i samband med detta ämne och äro närbesläktade med förhållandena på detta område, och i fråga om vilka det också skulle ha varit nyttigt, att redan för länge sedan någon reglerande hand från samhällets sida lagts på hithörande företeelser. Men jag skall inte inlåta mig på den saken nu. Det kan självklart råda delade meningar om de vägar, man skall gå, ifall man verkligen här vill från samhällets sida gripa in för att få någon ordning och stabilisering på det hela, så att denna verksamhet kan komma att fylla det ändamål, som avsetts med densamma, kan komma att bli ett led i hela folkets uppfostran.

Men vad som närmast föranledde mig att begära ordet var, att jag måste reagera mot detta ständiga tal, då man, på vilket område man än kommer in, pekar på den heliga konkurrensen, och säger, att alltsammans skall anses endast som ett affärsföretag. Det går inte, då vi komma in på områden, där frågan rör sig om allvarliga saker — ja, här kanske inte är fråga om en så allvarlig sak visserligen — men det är här fråga om uppfostringsarbetet för hela svenska folket, och en sådan sak får inte betraktas bara som en vanlig affär, så att man resonerar: »Går den, så är det bra, och går den inte, så intressera vi oss inte för saken.» I varje fall är det självklart, att om det hela utvecklar sig så, att de, som bedriva teaterverksamheten, på grund av ekonomiska svårigheter nödgas tillgripa sådana utvägar, att de ockra på individens och släktets sämre lidelser i fråga om konstnjutning o. d., då ha vi kommit dithän, att det kanske vore bättre att inte ha någon dylik verksamhet än att ha en verksamhet, som går i sådan riktning. Och när vi veta, vart ett ekonomiskt nödtvång kan pressa, är det självklart, att vi stå inför den faran nu, då teaterverksamheten har så mycket att konkurrera med, som den för närvarande har. Ehuru jag inte är så övertygad om att ett steg i den riktning, som motionärerna föreslagit, skulle i ett slag råda bot på de missförhållanden, man här har att räkna med, anser jag i varje fall, att tiden är inne, att från det allmännas sida ägnas något intresse även åt denna verksamhet, om den i någon mån skall kunna fylla den uppgift, som den egentligen bör ha.

Av den anledningen, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr Åkerberg: I likhet med herr Winberg åhörde jag herr Schedins anförande med mycken uppmärksamhet för att verkligen få en upplysning om vad som enligt hans uppfattning och enligt utskottets auktoritet var det centrala i denna fråga, men jag var lika frågande, när anförandet var slut som vid dess början, ty det föreföll mig, som om herr Schedin, i stället för att gå direkt på detta centrala, som skulle finnas i utskottets betänkande, snarare gick som katten kring het gröt. Det enda, som han yttrade till belägg för att han och utskottet ensamma visste vad som var det centrala i denna fråga, var, att han anförde, att han icke ville inleda staten i en understödsverksamhet på detta område. Som redan förut har påpekats, förekommer dock en stat-

lig understödsverksamhet till teaterns förmån, men denna understödsverksamhet kommer uteslutande eller åtminstone så gott som uteslutande Stockholms stad till godo samt i någon mån även ett par andra av de större städerna. Det gör ett ganska märkligt intryck att här se en massa landsortsrepresentanter göra ett så bestämt och energiskt motstånd, då man ifrån vår sida vill utsträcka detta statsunderstöd till att i någon mån gälla även landsbygden. Det är också ganska intressant att höra de flöjttoner till frihetens lov, som uppstämmas av herr Johansson och herr Schedin, men det förefaller, som om det inte vore hjärtat, som talade bakom dessa flöjttoner, utan det är snarare ett ganska entonigt upprepande av inlärd läten. Åtminstone bortse ju dessa herrar helt och hållet ifrån verkligheten, som visar, att denna frihet inte har varit detta eggande moment, som det talas om i utskottsutlåtandet, utan att friheten snarare håller på att döda landsortsteatern — och då är det ju inte mycket bevänt med frihetens välsignelser.

Nu tror jag, att det är alldeles felaktigt att anlägga sådana manchesterliberala synpunkter på en konstnärlig fråga. Man får nog angripa problemet från helt andra utgångspunkter. Då det talas om att teatern är den friaste av alla konster, vet jag egentligen inte, vad man menar. Just i fråga om sådana kulturella värden har ju staten på andra områden givit många prejudikat på att där om någonsin behöver friheten ett handtag från det allmännas sida, om det inte skall gå galet.

Herr Johansson anförde här, att dessa svårigheter för teatern, som han erkände vara för handen, bara vore en tillfällig historia, sammanhängande med de dåliga konjunkturerna på affärlivets område, men liksom han kunde konstatera, att en ljusning inträtt på det området utav skäl, som jag inte känner, så gjorde han gällande, att även i fråga om teatern en ljusning hade börjat inträda. Jag tror inte, att man kan skaffa belägg på att så är förhållandet. Även om på affärlivets och det ekonomiska området konjunkturerna nu skulle förbättras, komma teaterns förhållanden i alla fall att förbli miserabla. Man får ju taga hänsyn till de särskilda omständigheter, som här förut hava påpekats, filmkonkurrensen och andra sådana saker. Även om det blir bättre konjunkturer, kommer särskilt landsortsteatern att kämpa med stora, ja ööverbanneliga svårigheter.

Herr Schedin gjorde ena stunden gällande, att det för landsortsteatern bara kom an på att skapa värdefulla program, så komme det nog att strömma folk till biljettluckorna, men den andra minuten slog han ihjäl sig själv, då han sade, att det var omöjligt att åstadkomma en smakförändring ute på landsbygden. Jag tror också, att det finnes sinne för den goda konsten såväl i huvudstaden som framför allt ute på landsbygden, och jag tror likaledes, att man i rätt stor utsträckning bör lita till de frivilliga krafternas medverkan, till den organisation på olika områden, som det här har talats om, men jag tror också, att det inte är tillräckligt, utan att statens medverkan i en eller annan form behövs, för att dessa frivilliga krafter skola kunna nå sitt mål att skapa en solid grund för landsortsteatern. Det har visserligen inte, åtminstone inte under debatten, givits några anvisningar på hur detta skall organiseras. För egen del tror jag, att räddningen för landsortsteatern ligger i upprättandet av länsteatrar, av centraler inom vissa större eller mindre områden. Jag tror inte, att fasta teatrar för enstaka städer t. ex. komma att kunna bära upp en landsortsteater i fortsättningen, utan jag tänker mig teatrar, som i likhet med Hälsingborgsteatern ambulera inom vissa områden. Jag menar, att detta — i likhet med vad fallet varit i Finland och, jag tror, även i viss utsträckning i Tyskland — kommer att bli det program, man får lov att fullfölja. Men det är också uppenbart, att dessa frivilliga krafter, som det

*Om
stödjande av
den sceniska
konsten.
(Forts.)*

Om
stödjande av
den sceniska
konsten.
(Forts.)

här talats om, inte ha den kapitalstyrka, som erfordras för att kunna bygga upp en sådan organisation. Jag tror också, att staten kan lämna sin medverkan till detta arbete, utan att man, som herr Johansson gjorde, behöver räkna med att det komme att leda till upprättandet av en massa nya stats-tjänster. Det behöver inte alls bli fråga om några ämbetsverk, det behövs endast, att staten medverkar med kapital och ger goda råd.

Jag ber ännu en gång, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Kropp: Vi förstå nog alla, att god teater är av stor kulturell betydelse, och det är jag också fullt villig att erkänna, men jag är i varje fall inte övertygad om att vi gagna denna kulturfaktor genom att biträda motionärernas förslag. Man tror, att man genom att ge råd och bevilja anslag skall kunna få större publikfrekvens. Det tvivlar jag emellertid på. Publiken följer sin egen smak.

Jag skall, för att belysa min syn på denna sak, relatera en händelse, som för någon tid sedan inträffade i min hemort. Arbetarnas bildningsförbund sände dit musiker av hög rang, och detta gjorde man naturligtvis i det goda syftet, att man ville, att vi skulle få höra god musik. Men när det kom till kritan, var det så god musik rentav, att vi inte förstodo den. Vi kunde inte njuta av den, och då var det ju endast bortkastade pengar och bortkastad möda att sända dit dessa musiker.

Folket skall först fostras. Det måste ledas och bibringas en bättre smak än det nu har.

Om man frågar sig: Vart går folk, när de vilja skaffa sig nöje? — och man behöver ju litet glädje i livet också — blir svaret att några gå på goda teatrar, goda konserter och dylikt, några gå och se på revyerna, och andra, kanske de flesta, besöka biograferna. Jag är inte så stor farisé, att jag inte vill erkänna, att jag också en och annan gång går och ser på en revy, och på biograf går jag mycket ofta. Var och en har sin smak, och jag har min.

Jag anser sålunda, att man bör anlägga en förstående synpunkt på denna sak. Jag är ju själv kroppsarbetare, jag känner mig som kroppsarbetare, och jag tror, att jag förstår kroppsarbetarna. När de ha slutat sitt arbete för dagen, vilja de ibland ha en smula förströelse de också. De kunna inte alltid sätta sig att läsa om kvällarna, även om det är aldrig så goda böcker. Läsning är visserligen bildande, bevars, och det skola människorna ägna sig åt så mycket de kunna, men de vilja ha litet omväxling. Man förstår då, att de gärna gå på biograf. Där är varmt och trevligt, där är i allmänhet god musik, och filmerna äro inte alltid så dåliga. Det ges visserligen också en hel del amerikanskt kram, men i det stora hela tror jag, att även biografen är av kulturell betydelse, och biografprogrammen göra näppeligen människan sämre. Tendensen i filmerna är ändå, att det goda, rätten och sanningen, segrar, åtminstone förekommer denna tendens lika ofta i filmerna som i teaterpjäserna.

Jag tror alltså inte mycket på nyttan av att låta staten taga hand om denna sak för att försöka skaffa folket bättre och billigare konst, utan jag tror, att de enskilda organisationer, som finnas i vårt land, Arbetarnas bildningsförbund och Skådebanan, kunna ordna den saken bra mycket bättre. Jag vet av erfarenhet, att de anordna präktiga föreställningar och intressera folk, särskilt arbetarna, för god konst. Men att här anslå penningar och sätta till någon sorts råd tjänar nog mycket litet till.

Jag vill gärna göra allt för folket och särskilt för arbetarna i här ifrågasvarande avseende men jag känner mig inte övertygad om att vi kunna vinna någonting genom att följa motionärerna, och därför vill jag, utan att yrka någonting, säga, att jag ansluter mig till utskottets förslag.

Herr **Schedin**: Herr greve och talman, mina herrar! Det står i en gammal god bok, att det går an att se och förstå endels och att profetera endels, och jag tror, att herr Åkerberg nog kan bägge delarna. Men han har visat prov på att det också går an att höra endels. Han är ju redaktör, och det är måhända orsaken till att han har den förmågan eller oförmågan, rättare sagt. Ty det torde väl bero på att han har hört endels, när han i sitt anförande på ett ställe säger, att jag har slagit ihjäl mig själv, då jag påstått, att det är omöjligt att åstadkomma en smakförändring. Jag sade, att det var omöjligt för *staten* att åstadkomma en smakförändring rörande publikens ställning till teatern. När det blir fråga om »Örebrokuriren» t. ex., är det väl ändå egentligen herr Åkerberg, som skall svara för att abonnenterna på tidningen bli så talrika som möjligt, skulle jag tro. Han skulle väl förakta sig själv, förmodar jag, om han fick lov att komma och begära hjälp av det allmänna, ifall det vore klenk med prenumeranter något år, eller hur, herr Åkerberg? Jag förmodar, att det är på det sättet.

Sedan efterlyste han vad jag och utskottets ärade ordförande framhållit som det centrala i frågan. Jag framhöll, att det för mig centrala i den här frågan var, att staten ej borde engagera sig i detta vidlyftiga spörsmål utan överlåta det åt den fria konkurrensen. Och jag skulle tro, att det i detta fall väl är alldeles riktigt att hålla på, att frihet bör vara rådande. Jag tror mig på ett annat område nämligen i fråga om arbetslösheten, verkligen hava sett, att man hårt håller på, att arbetslösa om möjligt skola ha arbete inom det yrke, som de lärt sig. Och jag tror, att det därför ej nu är orätt att tala om frihet i det här fallet, utan kanske mer berättigat än i andra avseenden. Men om det för någon gångs skull även från det håll jag representerar skulle komma ett understrykande av herr Åkerbergs motto om friheten, ja, då är herr Åkerberg genast misstänksam och anser, att det ej är ärligt menat. Åjo, herr Åkerberg, det är det visst. Och när herr Åkerberg sedan säger, att scenkonsten behöver ett handtag, och det framhålles, att den redan nu får bidrag genom lotterimedel, så ha vi ju erkänt detta inom utskottet, men nu är det fråga om ytterligare understöd och det av helt annan natur och omfattning och det hör också till de centrala spörsmålen, herr Åkerberg, huruvida staten bör ekonomiskt engagera sig mer än skäligt är på det här området.

Jag skall ej uppehålla mig vidare vid herr Åkerberg. Jag skall med avseende å herr Winbergs inlägg endast be att få säga, att jag ej heller förstår honom. Han ansåg, att om man ej får sin vilja fram i det här fallet och får en undersökning till stånd och hjälp given från statens sida, ja, då vore det bättre att stoppa det hela redan nu! Vad är det för politik, herr Winberg, att de, som kanske ärligt sträva på scenkonstens törnbeströdda stråt helt apropå skulle förhindras att fortsätta? Det är väl inkonsekvent, om något är inkonsekvent, såvitt jag förstår.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Herr **Olsson, Oskar**: Herr talman! Jag kan inte hjälpa det, herr Schedin, men jag kan absolut inte se någonting annat i herr Schedins anförande än herr Åkerberg såg, nämligen att herr Schedin talat om en helt annan sak än motionen och reservationen avse. Varken motionen eller reservationen avser, som dock herr Schedin gång på gång i anförande efter anförande länge och vältaligt gör gällande, att staten skulle här engagera sig för att själv genomföra en smakförändring. Det är ej alls meningen, att staten skulle taga hand om teaterverksamheten, såvitt jag kunnat läsa motionen och såvitt jag kunnat läsa reservationen. Det står ej någonstades. Jag har läst igenom både motionen och reservationen. Det står i reservationen, att det är fråga om, att Kungl.

Om
stödjande av
den sceniska
konsten.
(Forts.)

Om
stödjande av
den sceniska
konsten.
(Forts.)

Maj:t måtte utreda »huruvida och på vilket sätt staten må kunna stödja den dramatiska scenkonsten, samt i den mån så erfordras för riksdagen framlägga de förslag, som av utredningen må kunna föranledas». Menar herr Schedin, att det är staten, som anordnar föreläsningar, som upprättar bibliotek o. s. v. därför att det finnes föreläsningsskonsulenter, biblioteksskonsulenter, som se efter, att statens anslag utdelas endast till de företag, som giva goda föreläsningar och som hålla goda bibliotek? Såvitt jag förstår är meningen här något alldeles liknande. Här skall visst få vara fri konkurrens mellan teatersällskapen. Jag kan inte se, att någon nu har förnekat den saken, men här vill man, att staten skall hava tillfälle att hjälpa de goda sällskapen, hjälpa de sällskap, som vilja uppfostra folket till att förstå god scenkonst. Det är det, såvitt jag kan se, som är sakens kärna, och det är den saken, som herr Schedin ej ett dugg brytt sig om i sina anföranden. Man får väl ändå, när man diskuterar, försöka att hålla sig ungefär till frågan och inte gå omkring den till andra saker.

Jag vill vidare säga min partikamrat herr Kropp, att det är ju ingen här, såvitt jag har funnit under denna debatt, som förmenar vare sig honom eller arbetarna för övrigt att gå på biografer och ha glädje av dem, men herr Kropp var själv enig med oss andra om, att folket skall fostras och ledas till allt högre intressen. Och herr Kropp menar väl ändå inte, att vi genom att låta biografen slå ihjäl teatern, fostra och leda folket till en bättre smakriktning? Motionen och reservationen gå ut på, att man skall hjälpa folket till en bättre smakriktning genom att understödja den goda teaterkonsten och därigenom, således indirekt, undertrycka den dåliga.

Herr talman! Jag kan ej finna annat än att en utredning i detta hänseende skulle fullfölja de vägar, staten har gått i sitt understödjande av allt folkbildningsarbete till höjande av folkets smak, till en bättre folkkultur, och i följd därav, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr Svensson, Martin: Herr talman! Jag ber först att få understryka, att här icke hava anlagts några partipolitiska synpunkter. Därom vittna både motionen, utskottsbetänkandet och den debatt, som här har förts. I motionen ha föreslagits vissa åtgärder, som skulle juridiskt, organisatoriskt och ekonomiskt stärka teaterverksamheten. Juridiskt har man då föreslagit, att den, som arbetar vid teatern, skulle ha förmånsrätt för sina fordringar. Det lär dock vara så, att gällande rätt i detta fall ej är klar, och att den således bäst utredes genom att man får prejudikat i den vägen, så att man ser vilka luckor, som finnas i lagen, innan man föreslår någon ny lagstiftning. För övrigt kan det ju ofta vara så, att även om de vid teatern anställda få förmånsrätt, så kan denna vara ganska illusorisk. Om en teaterledare råkar i konkurs, kan han ha så små tillgångar, att även en förmånsrätt ej är mycket värd.

I organisatoriskt hänseende har föreslagits, att det skulle upprättas ett teaterråd. Därvidlag står ju debatten om, huruvida detta teaterråd skall organiseras på frivillighetens väg genom sammanslutningar mellan de intresserade företagen eller om staten skall ingripa. Jag delar utskottsordförandens mening, att om staten skall tillsätta ett teaterråd, är det nödvändigt, att den ock betalar arvode till dess medlemmar, och i konsekvens med min ståndpunkt, när det har gällt anslag till dylika nya institutioner, kan jag ej biträda vad som härvidlag har föreslagits.

Nu har en av motionärerna sagt, såvitt jag uppfattat honom rätt, att teaterrådet skall fördela penningmedlen. De penningmedel, som för närvarande stå till förfogande, äro ju lotterimedel, men därvidlag går ju så till, att vederbörande teaterföretag går in och begär att få anordna ett lotteri för ett visst än-

damål. Således, den lotterivinst, som uppstår, tillfaller detta teaterföretag, och där kan ej bli fråga om fördelning mellan olika företag.

De talare, som uppträtt till förmån för motionen, ha ju anfört mycket olika synpunkter och skäl. Herr Åkerberg har en mycket pessimistisk uppfattning om den goda teaterns förmåga att under fri konkurrens reda sig mot den sämre teatern, under det att herr Ljunglund i sitt mycket högstämda anförande hade en optimistisk syn i det fallet. Vilkendera av dessa uppfattningar skall man dela? Saken är ej klar, men så mycket tycker jag, att man kunnat sluta sig till, att det hänger på, att det först och främst måste bli en folkuppföstran, så att folket självt vet att välja mellan god och dålig teater. Eljest är det ej möjligt att med ett statsingripande kunna uträtta någonting. Det tör väl för övrigt, om man skulle komma in på en diskussion om frågan, vad som är god eller dålig teater, visa sig råda mycket skiftande meningar.

När jag hörde herr Winberg uppträda i debatten, gjorde jag den reflexionen: bör ej kammaren vara ganska betänksam, innan den går in för, att staten skall upprätthålla teaterverksamheten? Då det i motionen har pekats på vissa utländska mönster, kom jag ofrivilligt att tänka på, att det finnes andra utländska föredömen, beträffande understöd av teaterverksamheten, som vi böra mycket väl akta oss för.

När jag har åhört denna debatt om, huruvida det skall vara fri konkurrens eller om man med statsunderstöd skall upprätthålla denna konst, så förefaller det mig ändå, att man borde kunna förvänta, att den fria konkurrensen härvidlag skall kunna få göra sig gällande. Hur är det t. ex. med tidningspressen? Skulle ej den betacka sig, om staten ville understödja och hjälpa den? Pressen har väl ändå i sin frihet, utan statsunderstöd, visat sig vara starkare, än om den hade ett sådant, och här ha vi väl ett analogt område, när det gäller den fria konsten. Denna befinner sig visserligen för närvarande i ett depressionstillstånd, det medgives, och det har ju kommit många nya och svåra konkurrenser, filmen särskilt, men även radion. Jag tror dock, att för teatern finnes möjlighet till och kommer att äga rum en renässans, och jag delar reservantens, herr Magnuson, uppfattning, att den dramatiska scenen kan ej dö, även om kammaren ej biträder motionen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Winberg: Ja, herr talman, jag måste i anledning av den siste ärade talarens anförande besvara kammaren en minut till.

Jag beklagar livligt, om jag skulle hava råkat fördärva en god sak därmed, att jag tagit mig friheten deltaga i denna debatt, men herrar Ljunglund och Dahl m. fl. kunna ju använda samma uttryck som herr Frändén i dag och säga, att de hoppas, att de ej bli missförstådda därför, att de ha sådant sällskap som mig i debatten.

Det var särskilt ett uttalande av den senaste talaren, som närmast föranledde mig att begära ordet. Han yttrade, att i motionen hade givits en del exempel från teaterförhållandena i utlandet, men så förklarade han i samband därmed, då han nämnde mitt namn, att det finnes exempel från en del andra länder, som visa, att vi skola vara mycket varsamma med att låta staten få något med teaterverksamheten att göra. Jag tror ej, att jag är värre inskränkt än att jag förstår utläsa det uttalandet så, att han med ett av dessa länder menade Ryssland. Nu är de emellertid det märkvärdiga — det är kanske obehagligt för den ärade talaren — att just under senare tiden har, ej från kommunistiskt håll utan från utpräglat borgerligt men teaterintresserat håll, en hel del personer besökt Ryssland och kommit hem och vittnat om, att det aldrig varit ett sådant sprudlande liv och intresse för en folklig teaterverksamhet som just nu i Ryssland. De äro rent av överväldigade över det arbete, som

*Om
stödjan­de av
den sceniska
konsten.
(Forts.)*

Om
stödjande av
den sceniska
konsten.
(Forts.)

nedlägges på det området. Om vi nu skola röra vid den saken, är det således kanske skäl att påpeka, att detta exempel ej är så förfärligt avskräckande, som herr Svensson fått för sig genom att läsa vad man skrivit i en eller annan högertidning.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt de yrkanden, som därunder framkommit, gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Åkerberg* m. fl. begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första kammarens första tillfälliga utskott hemställt i sitt utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 49;

Nej — 42.

Herr *Holmgren* väckte en motion, nr 224, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till uppförande m. m. samt driften av hem för kroniskt sjuka.

Motionen hänvisades till statsutskottet.

Herr *Dahl, Adolf*, avlämnade en av honom och herr *Frändén* undertecknad motion, nr 225, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 11 juli 1919 (nr 406) angående försäljning av pilsnerdricka.

Denna motion hänvisades till bevillningsutskottet.

Herr *Lindley* väckte en motion, nr 226, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 15 juni 1923 (nr 281) om motorfordon.

Denna motion hänvisades till behandling av lagutskott.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökning:

Till riksdagens första kammare.

För deltagande såsom ordförande i sammanträde av Nationernas förbunds kommitté för progressiv kodifikation av den internationella rätten får jag härmed vördsamt anhålla om ledighet från riksdagsgöromålen från och med den 19 mars till och med den 9 april 1927.

Stockholm i mars 1927.

Hj. L. Hammarskiöld.

Den begärda ledigheten beviljades.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 9, i anledning av väckta motioner angående vissa ändringar i bestämmelserna om val av riksdagsmän;

nr 10, i anledning av väckt motion om tillägg till § 4 regeringsformen m. m.;

nr 11, i anledning av väckt motion om utredning rörande införande av enkamarsystem m. m.; och

nr 12, i anledning av väckt motion om ändring i regeringsformen m. m. för ordensväsendets avskaffande; samt

andra lagutskottets utlåtanden och memorial:

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss ändring av bestämmelserna angående tilläggsavvittring i Västerbottens läns lappmark;

nr 16, i anledning av väckt motion om ändring i 28 och 30 §§ lagen om allmän pensionsförsäkring;

nr 17, i anledning av väckta motioner angående ändring i grunderna för bestämmande av pensionstillägg enligt lagen om allmän pensionsförsäkring;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 § första stycket andra punkten i lagen den 18 juni 1925 angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom m. m.;

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 11 kap. 4 § vattenlagen; och

nr 20, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande andra lagutskottets utlåtande nr 3, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ändrade bestämmelser i fråga om ersättning till expropriationsnämnd.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 1.47 e. m.

In fidem

G. H. Berggren.

Tisdagen den 15 mars:

Kammaren sammanträdde kl. 3.30 e. m.; och dess förhandlingar leddes av herr andre vice talmannen.

Herr statsrådet *Thyrén* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 198, med förslag till lag om utlännings rätt att här i riket vistas.

Justerades protokollen för den 9 och den 11 innevarande månad.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 63, till Konungen i anledning av vissa av Kungl. Maj:ts statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställningar.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till oförutsedda utgifter;

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående indragning av telegraftullmäktige m. m.;

nr 67, i anledning av väckt motion angående bevarande i svensk ägo av vissa stenkolstillgångar å Spetsbergen;

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av femte huvudtitelns anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga;

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för uppförande av en telefonstationsbyggnad å Södermalm i Stockholm m. m.;

nr 70, i anledning av väckt motion om viss ersättning åt Götlanda och Flitads socknars enskilda brandstodsbolag; samt

nr 71, i anledning av väckta motioner om inlösen av Kävlinge—Barsebäcks järnväg.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 72, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt tillämpning av förordningen den 2 maj 1924 angående befrielse i vissa fall från erläggande av lastpenningar.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa beslut, som fattats av den internationella arbetsorganisationens konferens vid dess åttonde sammanträde i Genève år 1926;

nr 76, i anledning av väckt motion om lagstiftningsåtgärder för beredande av ökad möjlighet att tillvarata det i de allmänna flottlederna sjunkna virket; samt

nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av § 34 mom. 4 värnpliktslagen den 12 juni 1925 (nr 337).

Anmälades och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och Belgien undertecknad förliknings- och skiljedomstraktat; samt

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och Österrike undertecknad förliknings- och skiljedomstraktat.

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om försäkringsavtal m. m.;

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om gälds betalning genom penningars nedsättande i allmänt förvar;

nr 80, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om dödande av förkommen handling m. m. dels ock i ämnet väckta motioner; samt

nr 81, i anledning av väckt motion angående viss ändring i sjölagens bestämmelser om ersättning för överliggedagar.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets utlåtanden nr 9—12 samt andra lagutskottets utlåtanden och memorial nr 15—20.

Herr von Geijer erhöi på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Härmed ber jag att få föreslå, att på morgondagens föredragningslista först bland två gånger bordlagda ärenden måtte uppföras konstitutionsutskottets utlåtanden nr 9—12 i följande inbördes ordning, nämligen nr 12, nr 9, nr 10 och nr 11.

Detta förslag antogs.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade proposition nr 198.

Ordet lämnades härefter till herr Lindhagen, som anförde: Herr talman! Jag kommer att anhålla om kammarens tillstånd att få framställa fyra särskilda interpellationer. Frågorna hava måst uppdelas på detta sätt, därför att de olika spörsmålen böra riktas till skilda statsråd.

I sistliden fredags konselj tillsattes på begäran av 1926 års arbetslöshets-sakkunniga en ny kommitté för att utranssaka arbetslöshetens karaktär och orsaker och medlen för dess bekämpande. Då dessa äro allmänt kända, kommer förmodligen denna regeringshandling leda ut i sanden eller i något som påminner därom. Vad landet nu behöver är handling.

*Interpellation
ang. riksdagens
skrivelse
år 1923 om
kolonisation
genom
emigration.*

*Interpellation
ang. riksdagens
skrivelse
år 1923 om
kolonisation
genom
emigration.
(Forts.)*

Detta regeringsbeslut innebär en särskild äventyrlighet. Det ligger i luften och framgår även av initiativet och kommitténs sammansättning och dess instruktion, som ej med ett ord berör jordfrågan, att det är företrädesvis den industriella och möjligen även den intellektuella arbetslösheten, som fortfarande samlar intresset. Jordfrågan däremot synes oavslutligt vara styvbarnet, det område, där den politiska handeln tumlar om, och jordfolkets livsintressen behandlas såsom en bytesvara. Stadskulturen behandlar merendels landsbygdskulturen som sin livegne.

På grund härav vågar jag hemställa om kammarens tillstånd att få till socialministern framställa följande spörsmål:

1) Ämnar regeringen ägna någon uppmärksamhet åt riksdagens skrivelse år 1923 i anledning av min motion om kolonisation genom emigration?

2) Vilka riktlinjer och vilka åtgärder kunna i sådant fall från regeringen emotas med ledning av egen omtanke, våra förhållanden och talrika utländska föredömen?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

*Interpellation
ang. riksdagens
skrivelse år
1925 om rikets
kolonisation.*

Herr **Lindhagen** fick åter ordet och yttrade: På de i interpellationen om kolonisation genom emigration anförda skäl tillåter jag mig hemställa om kammarens tillstånd att få till jordbruksministern framställa följande spörsmål:

1) Ämnar regeringen ägna någon allvarlig och snar uppmärksamhet åt riksdagens skrivelse år 1925 i anledning av min motion om rikets kolonisation?

2) Kan det förväntas, att regeringen i sådan händelse ämnar förorda en rationell ordning för utnyttjande av alla lämpliga odlingsmöjligheter samt individuell omsorg om det arbetslösa jordfolket, där det befinner sig, eller måste det anses oundgängligt att slå sig till ro med en mager kolonisation på slump i anslutning till de större jordägarnas intressen och gottfinnande?

Det sålunda begärda tillståndet lämnades av kammaren.

*Interpellation
ang. nedläggningen
av mindre arren-
dejordbruk på
fideikommiss
m. m.*

Ordet gavs ånyo till herr **Lindhagen**, som nu anförde: Rikets kolonisation och bemödandena att på den vägen lindra arbetslösheten motverkas genom en samtidigt pågående förintelse av färdiga små jordbruk. Det har varit kännetecknande för den svenska egnahemsrörelsen, att den alltid överskuggats av en dylik samtidigt pågående motrörelse. Förhållandet är nu detsamma som förut. Denna ordning är ännu äventyrligare för närvarande på grund av de höga kostnaderna för att bygga husen och uppodla marken.

På fideikommissen och övriga större jordbruksgods pågår årligen ett nedläggande av torp och andra smärre arrendegårdar. Därigenom spolieras odlingar och ännu oftare färdiga hus samt ökas således arbetslösheten. Detta tillstånd upprätthålles genom den nyligen framlagda vanhävdslagen, som skall omfatta allenast bolags och icke större enskilda jordegendomar arrendegårdar.

Likaså pågår, såsom vitsordas från bygderna, mångenstädes en allt större sammanslagning av jordbruk under en ägare, som för ändamålet uppköper småbruk och så småningom nedlägger dem för att sammanslå dem under ett bruk. Även härigenom uppstå samma följder som nyss sagts. Detta missförhållande avsågs att avhjälpas genom jordkommissionens förslag om rätt att förvärva fast egendom. Under förslaget föllo nämligen också de enskilda spekulanterna, såsom från de flesta håll tidigare påfordrats. Detta förslag har ingen regering vågat lägga fram, därför att det mötte opposition från den övre världen. Det vilar förmodligen för att dö sotsdöden på regeringens bord.

Vill man avhjälpa arbetslösheten, måste en regering tillägna sig modet att upptaga även denna fråga till bedömande.

På grund härav och under åberopande av motiven för interpellationen om kolonisation genom emigration vågar jag anhålla om kammararens tillstånd att få till statsministern framställa följande generella spørsmål:

1) Anser regeringen den fortfarande pågående nedläggningen av mindre arrendejordbruk på fideikommiss och andra enskilda gods samt inköp av småbruk för sammanläggning småningom till större enskilda jordbruk böra ur folkförsörjningens och rikets kolonisations synpunkt förekommas, medan tid är?

2) Är regeringen i sådan händelse benägen att omsider upptaga jordkommissionens av regeringen bordlagda förslag i ämnet till definitiv prövning eller vilka åtgärder i övrigt kunna av regeringen förväntas?

På gjord proposition bifölls ifrågavarande anhållan.

Härefter lämnades ordet ännu en gång åt herr **Lindhagen**, som yttrade: Jordfrågans sammanhang med arbetslösheten beröres också i viss mån av fideikommissfrågan. Denna fråga har en lång historia, och riksdagen har begärt, att lösningen må komma snart och ej förbindas med den juridiska frågan.

En lag måste i varje fall reglera även fideikommissens snara avlösning. Därför uppgjordes också i justitiedepartementet ett lagförslag rörande arrendegårdarna, som den 13 mars 1925 remitterades till lagrådet. Detta förslag innehöll inga bestämda konturer utan snarare ett bemyndigande för den administrativa makten att handla efter gottfinnande. En dylik lagstiftning ansåg sig lagrådet icke kunna tillstyrka. Departementet slog då in på en annan väg. Det uppdrog åt föredraganden i ämnet att skriva en promemoria om vilka handlingar, som erfordrades för att få regeringens tillstånd att försälja under fideikommiss lydande arrendegårdar. Denna promemoria sändes ut till alla fideikommissarier i landet.

Nu realiserar hela förrådet av arrendegårdar så småningom på administrativa väg utan stöd av lag. Under tiden ligger den juridiska frågan i lagberedningen för behandling i sammanhang med ny ärvdabalk. När denna revision i en obekant framtid kommer på riksdagens bord, stundar förmodligen även fideikommissshuvudgårdarnas tid.

Denna ordning är enligt min uppfattning föga prisvärd.

För det första medgiver 1810 års författning, som av regeringen åberopas, icke alls den administrativa myndigheten någon rätt till allmän realisation av arrendegårdarna. Lagrådet borde anmärkt detta. Inom det erinrades allenast, att denna realisation ägde rum enligt en alltmer vidgad administrativ praxis. Detta betyder, enligt min uppfattning, en tilltagande olaglighet.

Vidare behövs för en sådan realisation ett lagligt skydd för arrendatorerna. På den tid ansökningar om dylika försäljningar remitterades till jordkommissionen, erhöles vi en klar inblick i läget. Jordägaren bestämde enhälligt, om försäljning skulle äga rum, om priserna som fastsattes efter av honom utsedda värderingsmän, om betalningssättet, om vilken som skulle tillåtas köpa, om äventyret för arrendatorn att få övergiva arrendet, ofta fäderneärvt, om han ej obetingat fann sig i villkoren m. m. dylikt.

Slutligen bör ett övervägande komma till stånd, om ej såsom av jordkommissionen och i reservation framhölls, från det allmännas sida särskilt i dessa arbetslöshetens tider borde krävas något vederlag i köpeskillingen och i rätt till inköp av någon del av jorden på grund av det ökade värde, som tillades

Interpellation ang. nedläggningen av mindre arrendejordbruk på fideikommiss m. m.

(Forts.)

Interpellation ang. fideikommissfrågans upptagande till behandling m. m.

Interpellation
ang.
fideikommiss-
frågans upp-
tagande till
behandling
m. m.
(Forts.)

fastigheterna genom statsmaktens medgivande, att de i strid mot fideikommissurkunden fingo säljas till gängse pris i den allmänna marknaden. Den danska lagstiftningen om avlösning av fideikommiss slog in på denna väg. På det sättet har en del välbehövliga, såsom det säges blomstrande jordbrukskolonier uppstått i Danmark. Dessa utsikter förspillas nu också såvitt rör arrendegårdarna. Det kan i varje händelse icke vara rätt, att denna sida genom allenast departementalt gottfinnande avföres från diskussion.

På grund härav och med åberopande av motiven till interpellationen om kolonisation genom emigration får jag hemställa om kammarens tillstånd att till justitieministern få framföra följande spörsmål:

1) Anser regeringen det vara av vikt, att, till främjande av rikets kolonisation och en för fideikommissarrendatorerna skäligen frilösning av arrendejorden, fideikommissfrågan upptages till allsidig och lagenlig behandling och att sålunda även den utan stöd av lag pågående administrativa realisationen av arrendegårdarna lagbindes?

2) Kan i sådan händelse jordkommissionens principbetänkande i ämnet om-sider förunnas något officiellt bedömande, eller vilka åtgärder kunna eljest från regeringens sida förväntas?

Även dessa spörsmåls framställande medgavs av kammaren.

Herr statsrådet *Meurling* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 197, med förslag till lag om ändring i 6, 59 och 83 §§ lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet.

Propositionen föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet.

Herr *Julin* väckte en motion, nr 227, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till allmänt resereglemente.

Motionen hänvisades till statsutskottet.

Herr *Lindhagen* väckte en motion, nr 228, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring.

Denna motion hänvisades till bankoutskottet.

Herr *Sandler* väckte en motion, nr 229, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till lag med vissa bestämmelser om bötesstraffet (böteslag).

Denna motion hänvisades till behandling av lagutskott.

Herr *Frändén* avlämnade en av honom m. fl. undertecknad motion, nr 230, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kommunalskattelag m. m.

Denna motion hänvisades till första särskilda utskottet.

Avgåvos och hänvisades till andra särskilda utskottet nedannämnda motioner:
nr 231, av herr *Ekman, Karl Johan*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition
angående omorganisation av det högre skolväsendet m. m.;
nr 232, av herr *Bergqvist*, i samma ämne; samt
nr 233, av herr *Pålsson* och herr *Nilsson, Nils Anton*, i samma ämne.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde
avslutades kl. 3.57 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
